

B.1/2, 44-5-77
B.1/2, 20-7-2000
B.1/2, 20-8-2000
B.1/2, 4-9-2005

AZAMETLİ BAHTSIZ BİR KİT'ANIN
ŞANLI TALİSİZ BİR DEVLETİN,
DEĞERLİ SAHİPSİZ BİR KAVMİN
REÇETESİ

veyahut
BEDİÜZZAMAN'IN

MÜNÂZARÂT'ı

Negreden : ENYAR NESRİYAT
Piyerloti Cad. Hacıbey Apt. 103
Tel: 516 20 14 - 518 62 71
Fax: 516 20 42
Baskı : Cihan Neşriyat ve Matbaacılık
Tel: 507 27 33
1993 - İST.
Her Hakkı Mahfuzdur.

TAKDİM

Bu Münâzarât Risalesi, Hz. Üstad Bediüzzaman'ın Devr-i Meşrutiyyet'te Şark'ta aşiretler arasında seyahat ederken te'lif ettiği bir eserdir.

İlk önce H. 1329'da İstanbul'da Matbaa-i Ebuzziya'da tab' edilmiştir. M. 1950 ve müteakib senelerde Isparta'da teksir ile negredilen Mektûbat Mecmuasının ikinci cildinde Hutbe-i Şamiye ile birlikte Hz. Üstadımızın tensibiyle negredilmiştir. Fakat Üstadımız ilk matbu' nüshayı kendi dest-i hattıyla tashih etmiş ve 42. sahifesinde "Dine zarar olmasın, ne olursa olsun" sualinin başına kendi mübarek dest-i hattıyla "Buradan başlansın" diye işaretlemiştir. İşte buna binaen teksir Mektûbat'ta Münâzarât Risalesi "Buradan başlansın"

dan itibaren yazılmış ve öyle de neşredilmiştir. Hz. Üstadımız bazı hâşiyeler ilave etmiş ve tashihatta bulunmuştur.

Mektûbat'ta bulunan bu Münâzarât'tan başka bir de yine Hüsrev Ağabey'in hattıyla müstakil olarak 1951'de Hz. Üstadımız Emirdağ'ında iken, Eskişehir'de teksir edilip neşredilen "Hutbe-i Şamiye'nin bir zeyli ile Eski Said'in kırkbeş sene evvel aşâirin suallerine verdiği cevaplar" ismi ile bir Münâzarât daha neşredilmiştir. Bilâhare yeni harfle neşredilen Münâzarât'lar, Hz. Üstad zamanında neşredilen bu nüshalara göre. Ancak mezkûr sebeblere binaen nüsha farkları meydana gelmiştir. Gerek Münâzarât, gerek Divan-ı Harb-i Örfî ve sair bütün Nur Mecmua ve Risalelerinin neşrinde Hz. Üstadımızın tashihipleri me'âz ve esas alınmıştır.

Hz. Üstadımız, Kastamonu ve Emirdağ Lâhikalarında Münâzarât ve Divan-ı Harb-i Örfî'den bahsettiğinde tashihat yapılması lüzumunu belirtmiş, bilâhare bizzat kendileri bu tashihâtı yapmışlardır.

Emirdağ Lâhikası el yazma nüshalarda bulunan Hz. Üstad'ın şu cümlesi: "**Hususan eski Divan-ı Harb-i Örfî'deki müdafaatı, Risale-i Nur'un mesleğine uymayan bazı cümleleri tayedilsin**" gibi Hz. Üstadımızın Münâzarât ve Divan-ı Harb-i Örfî gibi eski âsârı hakkında böyle beyanları var. Hz. Üstadımız, bu eserlerini neşrederken defaatle tashihat yaptığna bizler şahidiz. Eski matbu' Münâzarât'taki Hz. Üstadımızın kendi mübarek dest-i hatıyla yaptığı tashihipler de meydandadır.

Biz, Nur'ların neşriyle alâkadar bazı kardeşlerle beraber; evvelâ Hz. Üstadımızın matbu' nüshada yaptığı tashihipler esas alınarak ve diğer nüshalar da Hz. Üstadımızın nazarından geçmesi ve kabul etmesi mülahazasıyla umumunu cem'ederek, şimdiye kadar neşredilen nüshalar da dikkate alınarak Münâzarât Risalesi böylece neşredilmektedir.

Hz. Üstadımızın Hizmetinde Bulunan Talebeleri

**Hal aldatıyor... Aldanmayınız.
İstikbâl hesabına konuşuyor...
Öyle dinleyiniz.**

Sağkal-ül İslâm adlı orospo kitabın 152'den başlıyor. 19. Bediyede 413 de.

[Sarktaki aşiretlerin suallerine cevap olarak hazırlanmış H. 1329 (M. 1911)'de neşredilen bu eser, bilâhare Müellif Bedüzzaman Said Nursî tarafından tekrar gözden geçirilerek neşredilmiştir.]

1956'da usulden tashih edilip neşredilmiş. Bk. Risale-i Nur'un neşri. Tarihçe 10 da

1054
1911

[Kırkbeş sene evvel, Eski Said'in aşâirin suallerine verdiği cevapların bir kısmıdır.]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

S — Dine zarar olmasın, ne olursa olsun?

C — İslâmiyet güneş gibidir, üflemeyle sönmaz. Gündüz gibidir, göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan, yalnız kendine gece yapar. Hem de mağlûb biçâre bir reise yahut müdahin me'murlara veyahut mantıksız bir kısım zabıtlere itimad edilirse ve dinin himayesi onlara bırakılırsa mı daha iyidir, yoksa efkâr-ı âmme-i milletin arkasındaki hissiyat-ı İslâmiyenin mâdeni olan — herkesin kalbindeki şefkat-ı imaniye olan — envâr-ı İllâhînin lemeâtının içtimâ'larından ve hamiyet-i İslâmiyenin şerâât-ı neyyirânesinin imtizacından hâsî olan amûd-u nurânînin ve o seyfi-ı elmasın hamiyetine bırakılırsa mı daha iyidir, siz muhakeme ediniz.

Evet şu amûd-u nurânî (*) dinin himaye-

(*) Risale-i Nur'u hissetmiş ki, üç sahife ile cevap veriyor. Fakat siyaset perdesi başka renk vermiş.

tini, şehametinin başına, murakabenin gözüne, hamiyetinin omuzuna alacaktır. Görürsünüz ki, lemeât-ı müteferrika tele'lüe başlamış. Yavaş yavaş incizab ile imtizaç edecektir. Fenn-i hikmette takarrur etmiştir ki : Hiss-i dinî, lâsiyyema (bâhusus) din-i hakk-ı fitrînin sözü daha nâfiz, hükmü daha âli, te'siri daha şeditir.

Elhâsıl : Başkasına itimad etmeyen nefsiyle teşebbüs eder. Size bir misâl söyleyeceğim : Siz göçersiniz. Göçerin malı koyundur, o işi bilirsiniz. Şimdi her biriniz, bâzı koyunları bir çobanın uhdesine vermişsiniz. Halbuki çoban tenbel ve muavini kayıtsız, köpekleri değersizdir. Tamamiyle ona itimad etseniz, rahatla evlerinizde yatsanız, biçâre koyunları müstebid kurtlar ve hırsızlar ve belâlar içinde bıraksanız daha mı iyidir; yoksa onun adem-i kifayetini bilmekle nevm-i gafletî terk edip hanesinden her biri bir kahraman gibi koşsun, koyunların etrafında halka tutup bir çobana bedel bin muhafız olmakla hiçbir kurt ve hırsız cesaret etmesin daha mı iyidir? Acaba Mamhuran hırsızlarını tevbe-kâr ve sofi eden şu sır değil midir? Evet, ruhları ağlamak istedi, biri bahane oldu ağladılar.

havf eden adamın dinde hissesi; beytul'ankabût gibi zayıf düşmüş cehalettir, onu korkutur.. taklîddir, onu telâşa düşürtür. Zira itimad-ı nefsin fıkdanı ve aczin vücudu cihetiyle, saadetini yalnız hükûmetin cebinden zannettiğinden; kalbini, aklını da hükûmetin kesesinden tahayyül eder, korkar.

S - Bâzı adam dediğiniz gibi demiyor. Belki, "Mehdî gelmek lâzımdır" der. Zira dünya şeyhuhet itibariyle müsevveşedir, İslâmiyet ağrazın teneffüsü ile mütezaliledir.

C - Eğer Mehdî acele edip gelse; baş-göz üstüne, hemen gelmeli. Zira güzel bir zemin müheyya ve mümeşhed oldu. Zannettiğiniz gibi çirkin değildir. Güzel çiçekler, baharda vücud-pezir olur. Rahmet-i İlahî şânındandır ki : Şu milletin sefaleti, nihayet-pezir olsun. Bununla beraber, kim dese : "Zaman bütün berbâd oldu." Eskisine temayül gösterse; bilmediği halde İslâmiyetin muhalefetinden neş'et eden eski seyyiati, bâzı ecnebilerin zannı gibi İslâmiyete isnad etmektedir.)

S - Efkârî teşviş eden, hürriyet ve meşrutiyeti takdir etmeyen kimlerdir?

Evet, evet.. neam, neam.. sivrisinek tantanasını kesse, bal arısı demdemesini bozsa; sizin şevkiniz hiç bozulmasın, hiç teessüf etmeyiniz. Zira kâinatı nağamatıyla raksa getiren halkaikin esrarını ihtizaza veren, mûsika-i İlahiye hiç durmuyor. Mütemadiyen güm güm eder.

Pâdişahların pâdişahı olan Sultan-ı Eze-
li, Kur'an denilen mûsika-i İlahiyesi ile umum âlemi doldurarak kubbe-i âsumanda şiddetli ses getirmekle, sadefî kehf-misâl olan ulema ve meşâyih ve hutebânın dimağ, kalb ve femlerine vurarak, aks-i sadâsı onların lisanlarından çıkıp seyr ü seyelan ederek, çeşit çeşit sadâlarla dünyayı güm güm ile ihtizaza getiren o sadânın tecessüm ve intibayıla; umum kütüb-ü İslâmiyeyi bir tanbur ve kanunun bir teli ve bir şeridi hükümüne getiren ve her bir tel, bir neviyle onu ilân eden o sadâ-yı semavî ve ruhaniyi kalbin kulağıyla işitmeyen veya dinlemeyen; acaba o sadâyâ nisbeten sivrisinek gibi bir emirin demdemelerini ve karasinekler gibi bir hükûmetin adamlarının vızvızlarını işitecek midir?

Elhâsıl : İnkılâb-ı siyasi cihetiyle dininden

C - Cehalet ağının, inad efendinin, garaz beyin, intikam paşanın, taklid hazretlerinin, mösyö gevezeliğin taht-ı riyasetlerinde insan milletinden menba'ı saadetimiz olan meşvereti inciten bir cem'iyettir. (*)

Beni-beşerde ona intisab eden; bir dirhem zararını bin lira milletin menfaatına fedâ etmeyen.. hem de menfaatını ızrar-ı nâsda gören.. hem de müvazenesiz, muhakemesiz mâna veren.. hem de meyl-i intikam ve garaz-ı şahsisini feda etmediği halde mağrurane millete ruhunu feda etmek dâvasında bulunan.. hem de beylik veya tavâfi mülûk mukaddemesi olan muhtariyet veya istibdad-ı mutlak mânasıyla bir cumhuriyet gibi gayri-mâkul fikirlerde bulunan.. hem de zulüm görmüş, kin bağlamış, hürriyet ve meşrutiyetin birinci insanı olan afv ve istirahat-ı umumiyeyi fikr-i intikamına yediremediğinden herkesin âsabına dokundurmakla tâ heyecana gelip terbiye görmekle teşeffî iste-

(*) Burada mason ve dönmelerin ve bolşevizmi isteyenlerin cemiyetinden haber vermek içinde, bir çeyrek asır istibdad-ı mutlakla hükmeden bir hâkimiyeti gaybi ihbar eder.

yenlerdir.

S - Neden bunların umumuna fena diyorsun? Halbuki hayırhâkimimiz gibi görünüyorlar.

C - Hiçbir müfsid ben müfsidim demez. Daima suret-i haktan görünür. Yâhut bâtlı hak görür. Evet kimse demez ayrınam eşkidir. Fakat, siz mihenge vurmadan almayınız. Zira, çok silik söz ticarete geziyor. Hattâ benim sözü mü de, ben söylediğim için hüsn-ü zan edip tamamını kabul etmeyiniz. Belki ben de müfsidim. Veya bilmediğim halde ifsâd ediyorum. Öyle ise, her söylenen sözün kalbe girmesine yol vermeyiniz. İşte size söylediğim sözler hâyâlin elinde kalsın, mihenge vurunuz. Eğer altın çıktı ise kalbe saklayınız. Bakır çıktı ise, çok gybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz.

S - Neden hüsn-ü zannımıza su'i zan edersin? Eski pâdişahlar ve eski hükümler seni haktan çeviremedi. Jön Türkler sizi kendilerine râm ve müdaheneci edemediler. Zira seni hapis ettiler, asacaklardı; sen tezellül etmedin. Merdane çıktın. Hem sa-

na büyük maaş vereceklerdi; kabul etmedin. Demek sen onların taraftarlığı için demiyorsun. Demek hak taraftarısın...

C - Evet hakkı tanıyan, hakkın hâtırını hiçbir hâtrâ feda etmez. Zira hakkın hâtırını âlf edip. Hiçbir hâtrâ fedâ edilmemek gerektir. Fakat şu hüsn-ü zannınızı kabûl etmem. Zira bir müfside, bir desasa hüsn-ü zan edebilirsiniz. Delil ve âkibete bakınız.

S - Nasıl anlayacağız? Biz câhiliz, sizin gibi ehl-i ilmi taklid ederiz.

C - Çendan câhilsiniz, fakat âkılsınız. Hanginizle zebib, yâni üzümlü paylaşsam, zekâviyle bana hile edebilir. Demek cehiniz özür değil... İşte müstebih ağaçları gösteren semereleridir. Öyle ise, benim ve onların fikirlerimizin neticelerine bakınız. İşte birisinde istirahat ve itâattır. Ötekisinde ihtilâf ve zarar saklanmıştır. Size bir misâl daha söyleyeceğim : Şu sahrâda bir nar görünür. Ben derim nurdur; nar olsa da, eski nardan kalma zayıf, yukarı tabakasıdır. Geliniz etrafına halka tutup temâşa edelim. İstifâza edip tâ tabaka-i nâriye yirtilsin, istifade eyleyelim. Eğer dediğim gibi nur ise,

zaten istifâde edeceğiz. Eğer onların dedikleri gibi nar olsa, karıştırmadık ki bizi yakınsın. Onlar diyorlar ki : "Ateş süzandır." Eğer, nur olursa kalb ve gözlerini kör eder. Eğer nar dedikleri nûr-u saadet (*) dünyanın hangi tarafına çıkmış ise, milyonlar insanın tulum gibi kan suyu üzerine boşaltılmış ise söndürülmemiş. Hattâ bu iki senedir mülkümüzde iki-üç def'a söndürülmesine teşebbüs edildi. Fakat söndürmek isteyenler kendileri söndüler. (**)

S - Sen dedin ateş değil, şimdi ateş nazarıyla bakıyorsun.

C - Evet nur, fenalara nardır.

S - O fırkadan ehl-i fazl kısmına ne diyeceğiz? Onlar iyi adamlardır.

C - Çok iyiler var ki, iyilik zannıyla fenalık yapıyorlar.

S - Nasıl iyilikten fenalık gelir?

(*) Burada dahi Risale-i Nur'u hissetmiş fakat siyaset perdesiyle bakmış, hakikatın şekli değişmiş.

(**) Said'i yirmibeş sene ezen bir parti bu hükmü, zulmü sönmeye tasdik etti.

C - Muhali talep etmek, kendine fenalık emektir...

Zerrâtı günahkârlardan mürekkep bir hükümet tamamıyla mâsum olamaz. Demek nokta-i nazar; hükümetin hasenâtı, seyiyâtına teraccü-hüdür. Yoksa seyiyesiz hükümet muhal-i âdîdir. Ben öyle adamlara anarşist nazarıyla bakıyorum. Zira onlardan birisi -Allah etmesin- bin sene yaşayacak olsa, âdetâ mümkün hükümetin hangi suretini görse hülya ile yine râzı olmayacak. Şu hülyanın neticesi olan meyl-üt-tahrîb ile o sureti bozmağa çalışacak. (*) Şu halde böylelerin fenâ zannettikleri Jön Türkler nazarlarında dahi, mel'un, anarşist ve iğtişâsçı fırkasından addolunurlar. Meslekleri ihtilâl ve fesattır.

S - Belki onlar eski hâli istiyorlar?

C - Size kısa bir söz söyleyeceğim. Ezber edebilirsiniz : İşte eski hâl muhal... ya yeni hâl veya izmihlâl...

Kendisi İslâm, millet-i hâkimesi İslâm. Üssülesâs-ı siyaseti de şu düsturdur : Bu devletin dini, Din-i İslâmdır. Şu esâsı vikaye et-

(*) Ki, komünist ve anarşist manasıyla Kemalizm ve inkilâb softaları ve dönmeleri görmüş gibi haber veriyor.

mek vazifemizdir. Çünkü, milletimizin maye-i hayâtîyesidir.

S – Demek hükümet bundan sonra da İslâmiyet ve din için hizmet edecek midir?

C – Hayhay! Bâzi akılsız dinsizler müstesnâ olmak şartıyla. Hükümetin hedef-i maksadı –velev gizli ve uzak olsa bile– uhuvvet-i İmâniye sırrıyla üçyüz milyonu bir vücüd eden ve nurânî olan İslâmiyetin silsilesini takviye ve muhafaza etmektir. Zira, nokta-i istinad ve nokta-i istimedat yalnız odur. Yağmurun kataratı, nurun lemeati dağınık ve yayılmış kaldıkça çabuk kurur, çabuk söner. Fakat sönmek ve mahv olmak için, Cenab-ı Feyyaz-ı Mutlak bize لَا تَقْرَبُوا ve لَا تَقْرَبُوا ile ezel cânibinden nidâ ediyor. Evet, şer cihetten nağme-i 'lâ taknetü' eyler hürüş.

Evet, zaruret ve incizab ve temayül ve tecarüb ve tecävüb ve tevâtür; o katarat ve lemeati musafaha ettirerek, ortalarındaki mesafeyi tayıyıp bir havz-ı âb-î hayatı ve dünyayı ışıklandırarak bir elektrik-i nevva-reyi teşkil edecekler. Zira kemâlin cemâli din-

dir. Hem din, saadetin ziyâsıdır, hissîn ulviye-tidir, vicdanın selâmetidir. (1)

S – Şimdi hürriyet bahsini sual edeceğiz. Nedir şu hürriyet ki : O kadar te'vilât onda birbiriyle çekişiyorlar? Ve hakkında acibgarib rü'yalar görülür?

C – Yirmi seneden beri onu hattâ rü'yalarda tâkib eden ve o sevda ile her şey'i terk eden birisi, size güzel cevap verebilir.

S – Hürriyeti bize çok fena tefsir etmişler. Hattâ âdeta hürriyette insan her ne sefâhet ve rezâlet işlerse, başkasına zarar vermeme şartıyla bir şey denilmez, diye bize anlatmışlar. Acaba böyle midir?

C – Öyleler hürriyeti değil, belki sefâhet ve rezâletlerini ilân ediyorlar ve çocuk bahanesi gibi hezeyan ediyorlar. Zira nâzenin hürriyet, âdâb-ı şeriatla müteeddibe ve mütezeyyine olmak lâzımdır. Yoksa sefâhet ve rezâletteki hürriyet, hürriyet değildir. Belki hayvanlıktır, sevâtın istibdadıdır. Nefs-i emmâreye esir olmaktadır.

Hürriyet-i umumi, efrâdın zerrât-ı hürri-
(1) Acele etme, yâni şifre gibi işaretleri var.

20

yâtının muhassalıdır. Hürriyetin şe'ni odur, ki : Ne nefesine, ne gayriye zararı dokunmasın.

عَلَى أَنْ كَمَا لَمْ يُحَرِّبْهُ أَنْ لَا يُقْرَبَنَّ وَأَنْ لَا يُقْرَبَنَّ وَأَنْ لَا يُقْرَبَنَّ وَأَنْ لَا يُقْرَبَنَّ
عَمْرَهُ أَلَمْ يَدْعُ لَكِنْ الْجَاهِدَةَ لَيْسَتْ فِي سَبِيلِهَا (1)

S – Bâzi nâs, senin gibi mâna vermiyorlar. Hem de bâzi Jön Türklerin a'mâl ve etvârî pis tefsir ediliyor. Zira bâzi ramazanı yer, rakı içer, namazı terk eder. Böyle, Allah'ın emrinde hiyânet eden, nasıl millete sadâkat edecektir?

C – Evet, neam.. hakkınız var. Fakat hamiyet ayrı, iş ayırdır. Bence bir kalb ve vicdan fezâil-i İslâmiye ile mütezeyyin olmasa, ondan hakikî hamiyet ve sadâkat ve adâlet beklenilmez. Fakat iş ve san'at başka olduğu için, fâsik bir adam güzel çobanlık edebilir. Ayyaş bir adam, ayyaş olmadığı vakitte iyi saat yapabilir. İşte şimdi salâhat ve mahareti, tâbir-i âherle fazileti ve hamiyeti, nur-u kalb ve nur-u fikri cem edenler vezâife kifâyet etmezler. Öy-

(1) Acele etme, yâni Mizan Ceridesinin sâhibi Murad haklıdır. Tanin muharriri Hüseyin Câhid yanlış ve hatâ ediyor.

1. Gâmiye ve İbniz elâf

le ise, ya maharettir veya salâhattır. San'atta maharet ise müreccaktır. Hem de o sarhoş namazsızlar Jön Türk değiller, belki Şeyn Türktürler. Yâni fenâ ve çirkin Türktürler. Genç Türklerin râfîzileridirler. Her şey'in bir râfîzisi var. Hürriyetin râfîzisi de süfâhâdır.

Ey Türkler ve Kürdler! İnsaf ediniz. Bir râfîzi bir hadîs'e yanlış mâna verse veya yanlış amel etse; acaba hadîsi inkâr etmek mi lâzımdır, yoksa o râfîziyi tahtie edip nâmus-u hadîsi muhâfaza etmek mi lâzımdır? Belki hürriyet budur ki : Kanun-u adâlet ve te'dibden başka hiç kimse kimseye tahakküm etmesin. Herkesin hukuku mahfûz kalsın, herkes hareket-i meşrûasında şâhâne serbest olsun. لا يُجْبَلُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ (1)

nehyinin sırrına mazhar olsun.

S – (1) Demek biz eskidenberi hürriyetime mâlik idik. Hürriyetimiz tev'em olarak bizimle doğmuş. Öyle ise başkalar keyiflensin, bize ne?

(1) Hayme-nişinler tarafından yani göçebe, siyah çadırlı bedevilerin suâlidir.

(204) "Arâh dâimda birbiriniñ Rak'ler edinmeğiz"

C – Evet, zâten o sevdâ-yı hürriyettir ki, sizi tahammül-süz meşakkatlara mütehammil kılmış. Ve medeniyetin muşa'şu bu kadar mehâsininden, sizin anka-i meşrebâneniz sizi müstağni etmiştir. Fakat ey geçerler! Sizde olanı yarı hürriyettir. Diğer yarısı da başkasının hürriyetini bozmaktır. Hem de kut-u lâyetüt ve vahşet ile âlûde olan hürriyet, sizin dağ komşularınız olan hayvanlarda da bulunuyor. Vâkıa, şu biçâre vahşi hayvanların bir lezzeti ve tesellisi varsa, o da hürriyetleridir. Lâkin güneş gibi parlak, her ruhun mâşukası ve cevher-i insanîyetin küfvü o hürriyettir ki: Saadet-saray-ı medeniyette oturmuş ve marifet ve fazilet ve İslâmiyet terbiyesiyle ve hulleleriyle mâtezeyine olan hürriyettir.

S – Ne diyorsun? Şu senâ ettiğin hürriyet hakkında denilmiştir:

هَذِهِ حُرِّيَّةُ الْبَشَرِ إِذَا تَمَّ حَقُّهَا وَتَمَّ حَقُّهَا إِذَا تَمَّ حَقُّهَا وَتَمَّ حَقُّهَا

C – O biçâre şâir, hürriyeti bolsevizm mesleği ve ibâhe mezhebi zannetmiş. Hâsâ! Belki insana karşı hürriyet, Allah'a karşı ubûdiyeti intac eder. Hem de çok adamlar görmüşüm, Sultan Abdülhamid'e ahrardan zi-

* Hürriyet, ahrardan ziyade, hürriyet haklarına maksudur. (Müslimî, Fevâidü Selâm)

yâde hücum ederdi ve derdi: "Hürriyeti ve kanun-u esâsiyi otuz sene evvel kabul ettiği için fenâdır." İşte yahu, Sultan Abdülhamid'in mecbur olduğu istibdadın hürriyet zanneden ve kanun-u esâsinin müsemâz isminden ürken adamın sözünde ne kıymet olur. Hem de, yirmi senelik İslâmiyetin bir fedâisi de demiştir:

حُرِّيَّةٌ عَطِيَّةُ الرَّجُلِ إِذَا تَمَّ حَقُّهَا وَتَمَّ حَقُّهَا

S – Nasil, hürriyet imanın hassasıdır?

C – Zira râbûta-i iman ile Sultan-ı Kâinat'a hizmetkâr olan adam, başkasına tezellül ile tenezzül etmeğe ve başkasının tahakküm ve istibdadı altına girmeye o adamın izzet ve şehâmet-i imaniyesi bırakmadığı gibi; başkasının hürriyet ve hukukuna tecâvüz etmeği dahi, o adamın şefkat-i imaniyesi bırakmaz. Evet bir pâdisâhın doğru bir hizmetkârı, bir çobanın tahakkümüne tezellül etmez. Bir biçâreye tahakkümüne dahi o hizmetkâr tenezzül etmez.

Demek iman ne kadar mükemmel olursa, o derece hürriyet parlar. İşte Asr-ı Saadet...

S – Bir büyük adama ve bir veliye ve

(*) Güzel tarif. "Gerek hürriyet, Rahman olan Allah'a hizmetidir. Günlük hürriyet haklarına maksudur."

bir şeyhe ve bir büyük âlime karşı nasıl hür olacağız? Onlar meziyetleri için bize tahakküm etmek haklarıdır. Biz onların faziletlerinin esîriyiz.

C – Velâyetin, şeyhiğin, büyüklüğün şe'ni tevâzu' ve mahiyetidir. Tekebbür ve tahakküm değildir. Demek tekebbür eden sabîyy-i mâte-seyyihtir. Siz de büyük tanınayınız.

S – Neden tekebbür küçüklük alâmetidir?

C – Zira her bir insan için, içinde görünecek ve onunla nâsi temâşâ edecek bir mer-tebe-i hâsiyet ve şöhrat vardır. İşte o mer-tebe eğer kamet-i istidadından daha yüksek ise; o, o seviyede görünmek için tekebbür ile ona uzanıp tetâvül ve tekebbür edecektir. Şayet kıymet ve istihkakı daha bülend ise, tevâzu' ile tekavvüs edip ona eğilecektir.

S – Pekâlâ, kabul ettik ki hürriyet iyidir, güzeldir. Fakat şu Rum ve Ermenilerin hürriyeti çirkin görünüyor, bizi düşündür. Re'yin nedir?

C – Evvelâ : Onların hürriyeti; onlara zulmetmemek ve rahat bırakmaktır. Bu ise, şer'îdir. Bundan fazlası; sizin fenâlığınıza, dîvâne-

liğinize karşı bir tecâvüzleridir, ceahletinizden bir istifâdeleridir.

Sâniyen : Farzediniz ki, hürriyetleri bildiğiniz gibi size fenâ olsun. Lâkin, yine biz ehl-i İslâm zararlı değiliz. Çünkü içimizdeki Ermeniler üç milyon olmadığı gibi, gayr-ı müslimler dahi on milyon yoktur. Halbuki bizim milletimiz ve ebedî kardeşlerimiz üç yüz milyondan ziyade iken, bunlar üç müthiş kayd-ı istibdad ile mukayyed olup, ecebilerin istibdad-ı mânevîlerinin taht-ı esâretlerinde ezilirler. İşte hürriyetimizin bir şübesi olan gayr-ı müslimlerin hürriyeti, bizim umum milletimizin hürriyetinin rüşvetidir. Ve o müthiş istibdad-ı mânevînin dâfidir. Ve o kayıtların anahtarıdır. Ve ecebilerin, bizim düşümûze çöktürdükleri müthiş istibdad-ı mânevînin râfî'idir. Evet Osmanlıların hürriyeti; koca Asya tali'înin keşşâfıdır. İslâmiyetin bahtının miftahıdır, ittihad-ı İslâm sârununun temelidir. (*)

S – Nedir o üç kayd ki, istibdad-ı mânevî onunla âlem-i İslâmiyeti kayd etmiştir?

(*) Kırk dört sene sonra söylemesi lâzım gelen sözleri, o zaman söylemiş.

C — Meselâ : Rus hükümetinin istibdadı, bir kayıdır. Rus milletinin tahakkümü de diğer bir kayıdır. Âdât-ı küfriye ve zâlimâ-nelerinin tağallübü de üçüncü bir kayıdır. İngiliz hükümeti, gerçi zâhiren müstebid de-ğilse de, millîti mütehakimdir. Âdâtı da-hi mütegalibedir. İşte size Hindistan bir bürhan ve Mısır yarî bürhandır. Binaena-leyh milletimiz ya üç veya bir buçuk kayıd ile mukayyedir. Buna mukabil, bizim gayr-ı müslimlerin ayaklarında yalnız bir yalancı kaydımız vardı. Ona bedelen çok nazlarını kektığımız gibi, onlar neslen ve serveten zi-yâdeleştiler; biz, bir nevi hizmetkârlık olan me'muriyet ve askerlik cihetiyle servet ve nesilce aşağıya düştük. Fikr-i milliyet, hür-riyetin pederidir. Yine esir Ekrâd ve Etrâk idi. İşte o yalancı kayıd, üç veya on milyo-nun ayağında açıyoruz. Tâ ki, üç kayıd ile mukayyed üçyüz milyon İslâmın hürriyeti-ne meydan açlısın. (*) Elbette âcilen **أَجَلًا** üçyüzünü kazanan hasâret etmiyoruz.

(*) Lillâhilham şimdi açılmağa başladı.

... (Handwritten text in the margin)

وَسَبَّاحُ الْإِسْلَامِ مِنْ أُمَّتِهِ مِنْ أُمَّتِهِ مَسَافِرًا جَرًّا وَمَهْمَدًا
وَيَسَّابُهُ مِنَ الْخُرَيْتَةِ لِمَا دَرَسَ تَرْتِي مُشْرِقًا لَلْوَيْنَ فَالْقَائِمَ نَاسِيَهُ
وَقَوْسُ رُؤُوسِ الْإِسْتِبْدَادِ الَّذِي بِهِ أُنْدَرَسَ بِسَائِبِنَا (*)

S — Heyhât! Nasıl, hürriyetimiz umum Âlem-i İslâmın hürriyetinin mukaddimesi ve fecr-i sâdıki olur?

C — İki cihet ile :

Birincisi : Bizde olan istibdad, Asya'nın hürriyetine zulmanî bir sed çekmişti. Ziyâ-yı hürriyet o muzlim perdeden geçemez idi ki, gözleri açsın, kemâlâtı göstersin. İşte bu seddin tahribiyle, fikr-i hürriyet Çin'e kadar yayıldı ve yayılacaktır. Fakat Çin ifrat edip komünist oldu. Âlemdeki terâzinin hürriyet gözü ağır geldiğinden, birdenbire terâzinin öteki gözünde olan vahşet ve istibdadı kaldırdı, gitgide kalkacak. Eğer siz sa-hife-i efkârı okusanız, tarik-i siyaseti görseniz, huteba-i umumî olan —doğru konuşan—

(*) Yine bak, mâşallah hem Nur'un Zulfikar ve Huccetullahi'l-Bâliğa gibi mecmualarım, hem Yemen, Mısır, Cezâyir, Hind, Fas, Kafkas, Fars ve Arak gibi İslâm milletlerini haber verir gibi şifreli bir fikrardır.

cerâidi dinleseniz, anlıyacaksınız ki : Arabistan, Hindistan, Cava, Mısır, Kafkas, Afrika ve emsallerinde o derece fikr-i hürriyetin galeyanyıla, **Âlem-i İslâmın efkârında öyle bir tahavvül-ü azîm ve inkilâb-ı acîb ve terakkî-i fikrî ve teyakkuz-u tam intâc etmiştir ki, bahasına yüz sene verse idik yine ucuzdu. Zira hürriyet, milliyeti gösterdi.** Milliyet sadefinde olan İslâmiyetin cevher-i nuranisi tecelliye başladı. İslâmiyetin ihtizazını ihbar etti ki : Herbir müslim, cüz-ü ferd gibi başboş değildir. Belki her biri, mürekkebat-ı mütedahile-i mütesaideden bir cüz'dür. Sâir eczalar ile, câzibe-i umumiye-i İslâmiye noktasında birbirleriyle silâ-i rahimleri vardır. Şu ihbar bir kavî ümid verir ki; nokta-i istinad, nokta-i istimdad gayet kavî ve metindir. Şu ümid, yeisle öldürülen kuvve-i mâneviyemizi ihyâ etti. Şu hayat, Âlem-i İslâmdaki galeyân eden fikr-i hürriyetten istimdad ederek umum Âlem-i İslâm üzerine çökmüş olan istibdâd-ı mânevî-i umuminin perdelerini parça parça edecektir. (*)

(*) Lillâhilham kırkbeş sene sonra parça parça etmeye başladı.

*... (Handwritten text in the margin)

İkinci Cihet : Şimdiye kadar ecnebiler bahane-mahane tutarlardı. Milletimizi ziyorlardı. Şimdi ise, ellerinde uruk-u insaniyet-kârânelerine veya damar-ı müteassibânele-rine veya a'sâb-ı dessasânelerine dokunduracak, ellerinde serrişte-i bahane olacak öyle nokta bulamazlar. Bulsalar da tutamazlar. Bâhusus medeniyet, hubb-u insaniyeti tevliid eder.

S — (*) Heyhât! Bize teselli veren şu ulvî emeli ye'se inkilâb ettiren ve etrafımızda hayatımızı zehirlendirmek ve devletimizi parça parça etmek için ağızlarını açmış olan o müthiş yılanlara ne diyeceğiz?

C — **Korkmayınız. Medeniyet, fazilet, hürriyet; âlem-i insaniyette galebe çalmağa başladığından, bizzarure terâzinin öteki yüzü şey'en-feşey'en hafiflesecektir. Farz-ı muhal olarak, Allah etmesin, eğer bizi parça parça edip öldürseler; emin olunuz, biz yirmi olarak öleceğiz.** üçyüz olarak dirileceğiz. Başımızdan rezâil ve ihtilâfatın gubarını silkip, hakikî münevver ve müttahid olarak kervân-ı benî-beşere pîşdarlık edeceğiz. Biz en şedid, en kavî ve en bâkî hayyatı intâc eden öyle bir ölümden korkmayız.

(*) Dehşetli ve hakikatlı bir suâl.

Biz ölsek de, İslâmiyet sağ kalır. O milliyet-i

kudsiye sağ olsun. (*) كَيْفَ نَرْتِيبُ
S - Gayr-ı müslimlerle nasıl müsâvî ola-
cağız?

C - Müsâvât ise, fazilet ve şerefte değildir; hukuktur. Hukukta ise, şah ve gedâ birdir. Acaba bir şeriat, karıncaya bilerek ayak basmayınız dese, tâzibinden men' etse; nasıl ben-Âdem'in hukukunu ihmâl eder? Kellâ... Biz imtisal etmedik. Evet, İmam-ı Ali'nin (R.A.) âdi bir Yahudi ile muhakemesi ve medâr-ı fahriniz olan Salahaddîn-i Eyyûbî'nin miskin bir Hıristiyan ile mürâfaası sizin şu yanlışınızı tashih eder zannederim.

S - Rum ve Ermenilerin hürriyeti bizi teşviş ediyor. Bir kere tecavüze başlıyorlar;

(*) Eski Said parlak bir nurun hissiyle, kuvvetli bir ümidle, tam teselli ile, siyasi İslâmiyete âlet etmek fikriyle, hararetle hürriyete çıkarırken; diğer bir hissi kablulvuku'la dehşetli, dâsinize bir istibdad-ı mutlakı kırksekiz sene evvel bir hadisin manasıyla geleceğini haber verdiği bir kumandanın çıkmasını ve Said'in teselli haberlerini yirmibes sene bilfiil tekzi edeceğini hissederek, otuz seneden beri "Ezûzü billahi mi-neşşeytani vessiyase" deyip siyaseti buraktı, Yeni Said oldu.

* Her gelecek iyahâdler (İmam-ı 3/46)

1- Müslüman muhabbeti vâkıf

bir kere hürriyet ve meşrutiyet bizimidir, biz yaptık diyorlar. Bizi me'yûs ediyorlar?

C - Zannediyorum tecavüzleri, eskiden sizden tahayyül ettikleri tecavüze karşı bir teşeffî-i gayz.. ve bundan sonra sizden teveh-hüm ettikleri tecavüze karşı bir nümâyîş gibidir. Eğer tamamıyla iman etseler ki, tecavüz sizden olmaz, adâlete kanaat edeceklerdir. Şayet adâlete kanaat etmezlerse; hak, hakkın kuvvetiyle burunlarını kırıp iknâ et-tirecektir. Hem de "meşrutiyeti biz istihsal ettik" olan sözleri yalandır. Hürriyet ve meşrutiyet; askerimizin süngüsüyle, cem'iyet-i milliyenin kalemiyle sahife-i vücuda geldi. Öyle herzegülerin arzuları, beylik ve muh-tariyetin ammi-zâdesi olan adem-i merkezi-yet-i siyasiye idi. Sonra da yüzde doksan bize ittiba' ettiler. Beşi geveze, birkaç tane-si de zevkçilik edip eski hülyalarından vaz geçmek istemiyorlar.

S - Yahudi ve Nasara ile muhabbetten Kur'an'da nehy vardır.

لَا تَجِدُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ

Bununla

beraber nasıl dost olunuz dersiniz?

* Yahudi ve Hıristiyanları dost edinmeyiniz (2/115)

C - Evvelâ: Delil kat'ıyyü'l-metin oldu-
ğu gibi, kat'ıyyü'd-delâlet olmak gerektir. Halbuki te'vil ve ihtimalin mecâli vardır. Zi-
ra nehy-i Kur'ânî âmm değildir, mutlaktır. Mutlak ise, takyid olunabilir. Zaman bir büyük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz olunmaz. Hem de hüküm müştak üzerine olsa; me'haz-ı iştikaki, illet-i hüküm gösterir. Demek bu nehy, Yahudi ve Nasara ile yahudiyet ve nasraniyet olan âyineleri hasebiyledir. Hem de bir adam zâtı için sevilmez. Belki muhabbet, sıfat veya san'atı içindir. Öyle ise herbir Müslümanın herbir sıfat-ı Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, herbir kâfirin dahi bütün sıfat ve san'atları kâfir olmak lâzım gelmez. Binaenaleyh, müslüman olan bir sıfatı veya bir san'atı, istihsan etmekle iktibas etmek neden câiz olmasın? Ehl-i kitap-tan bir haremın olsa elbette seveceksin!..

Saniyen: Zaman-ı Saâdette bir inkilâb-ı azîm-i dini vücuda geldi. Bütün ezhânı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adâveti o noktada toplayıp muhabbet ve adâvet ederlerdi. Onun için gayr-i müslimlere olan muhabbetten nıfak kokusu geliyordu. Lâkin şimdî âlemdaki bir inkilâb-ı acib-i me-

1- Bir çok mâna ve hakikatı içine almış

* Kim ki İslâmiyete karşı gelirse, ben onun düşmanım. Ve ben onun düşmanımın düşmanı değilim. İstisnâlarla istisnâlar.

denî ve dünyevîdir. Bütün ezhânı zabt ve büt-
tün ukûlü meşgul eden nokta-i medeniyet, te-
rakkî ve dünyadır. Zaten onların ekserisi, din-
lerine o kadar mukayyed değildirler. Bina-
enaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakkîlerini istihsan ile iktibas etmektir. Ve her saâdet-i dünyeviyenin esas olan âşâyîşi muha-fazadır. İşte şu dostluk, kat'iyyen nehy-i Kur'ânide dâhil değildir.

S - Bir kısım Jön Türk der: "Demeyiniz Hıristiyanlara hey kâfir. Zira ehl-i kitap-tırlar." Neden kâfir olana kâfir demeyeceğiz?

C - Kör adama, hey kör demediğiniz gibi... Çünkü eziyettir. Eziyetten nehy var.

مَرَّازِي زَوَيْجًا...
+

Sâniyen: Kâfirin iki mânası vardır: Biri-si ve en mütebadiri dinsiz ve münkir-i Sâni' demektir. Şu mâna ile ehl-i kitabı itlak etmeğe hakkımız yoktur.

İkincisi: Peygamberimizi ve İslâmiyeti münkir demektir. Şu mâna ile onlara itlak etmek hakkımızdır. Onlar dahi râzıdırlar. Lâkin örfen evvelki mânanın tebedüründen bir kelime-i tahkir ve eziyet olmuştur.

1- Ortaya çıkartı

mânu 32/fe 7 + İslâm... gösterir" ifadesinde, ayet-
teki yahudilik ve nasaralık hakları için esas olup
bulunan ifadenin me'hasa-i iştikakî yani bir şelma-
na ve te'hislere me'cali olmakla beraber, ayet-
teki yahudilik ve nasaralık me'hasine bir-
adimcaî olarak gösterildiği beyan etmektedir.

Mutlak ise, takyâ olmalıdır. Zamanın on iki
yük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz
ölünmaz. Hem de hüküm müstak üzerine ol-
sa; me'has-i iştikakî, illet-i hüküm gösterir.
Demek bu nehy, Yahudi ve Nasara ile ya-
hudiyet ve nasraniyet olan âyineleri hase-
biyledir. Hem de bir adam zâtı için sevil-
mez. Belki muhabbet, sıfat veya san'atı için
dir. Öyle ise herbir Müslümanın herbir sıfatı
Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, herbir
kâfirin dahi bütün sıfat ve san'atları kâfir ol-
mak lâzım gelmez. Binaenaleyh, müslüman olan
bir sıfatı veya bir san'atı, istihsan etmekle ik-
tibas etmek neden câiz olmasın? Ehl-i kitap-
tan bir haremî olsa elbette seveceksin!..

Saniyen : Zaman-ı Saâdetde bir inkılâb-ı
azîm-i dinî vücuda geldi. Bütün ezhâmî nok-
ta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve
adâveti o noktada toplayıp muhabbet ve adâ-
vet ederlerdi. Onun için gayr-i müslimlere
olan muhabbetten nifak kokusu geliyordu.
Lâkin şimdî âlemdeki bir inkılâb-ı acib-i me-

1- Bir şelma-na ve te'hislere me'cali olmak

2- Kim bir şelma-na eylet ederse ben onun düşmanıyım. Ve ben
kayın başını gösteren acımla kuyununla kuyunuyla

33

denî ve dünyevîdir. Bütün ezhâmî zabt ve bü-
tün ukulü meşgul eden nokta-i medeniyet, te-
rakki ve dünyevîdir. Zaten onların ekserisi, din-
lerine o kadar mukayyed değildiler. Bina-
enaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve
terakkilerini istihsan ile iktibas etmektir. Ve her
saâdet-i dünyeviyyenin esasî olan âşâyişi muha-
fazadır. İşte şu dostluk, kat'iyyen nehy-i
Kur'ânîde dâhil değildir.

S - Bir kısım Jön Türk der: "Demeyi-
niz Hristiyanlara hey kâfir. Zira ehl-i ki-
taptırlar." Neden kâfir olana kâfir demeye-
ceğiz?

C - Kör adama, hey kör demediğinin gi-
bi... Çünkü eziyettir. Eziyetten nehy var.

مَرَادِي زَوْبِيَا...
عَلَيْهِ

Sâniyen : Kâfirin iki mânası vardır : Biri-
si ve en mütebadiri dinsiz ve münkir-i Sâni'
demektir. Şu mâna ile ehl-i kitaba itlak et-
meğe hakkımız yoktur.

İkinci : Peygamberimizi ve İslâmiyeti
münkir demektir. Şu mâna ile onlara itlak
etmek hakkımızdır. Onlar dahi râzıdırlar.
Lâkin örfen evvelki mânanın tebedüründen
bir kelime-i tahkir ve eziyet olmuştur.

Münâzarat F. 3

34

Hem de daire-i itikadî, daire-i muamelâ-
ta karıştırmaya mecburiyet yoktur. Kabil-
dir, o kısım Jön Türklerin muradı bu olsun.

S - Çok fenâ şeyleri işitiyoruz. Bâhusus
gayr-i müslimler de güya bir İslâm kızını
almışlar.. filân yerde böyle olmuş, diğer yer-
de şöyle olmuş. Olmuş.. olmuş.. olmuş.. ilâ-
âhir...

C - Evet maatteessüf daha yeni ve bula-
nık bir devlette ve câhil ve perişan bir mil-
lette, şöyle fenâ ve pis şeylerin vukuu zar-
urî gibidir. Eskiden daha berbadı vardı. Fak-
kat şimdî görünüyor.. Bir derd görünürse, de-
vâsî âsandır. Hem de büyük işlerde yalnız ku-
surları gören, cerbezilik ile aldanır veya alda-
tır. Cerbezinin şe'nî, bir seyyiyî sünbül-
lendirerek hasenâta galib etmektedir.

Meselâ: Şu aşiretin herbir ferdi, bir gün-
de attığı balgamı, cerbeze ile vehmen tayy-ı
mekân ederek birden bir şahısta tahayyül
edip, başka efradı ona kıyas ederek o nazar
ile baksa.. veyahut bir sene zarfında biri-
sinden gelen rayiha-i kerihîyi cerbeze ile
tayy-ı zaman tevehhümüyle, birden dakika-i
vâhidde o şahıstan sudürünü tasavvur et-
se.. acaba ne derece evvelki adam müstak-

zer, ikinci adam müteaffin olur. Hattâ ha-
yal gözünü kapasa, vehim dahi burnunu tut-
sa, mağaralarından kaçsalar hakları var.
Akıl onları tevbih etmeyecektir.

İşte şu cerbezinin tavr-ı acibî; zaman ve
mekânda müteferrik şeyleri toplar, bir ya-
par. O siyah perde ile her şey'i temâşa eder.
Hakikaten cerbeze, envaiyle garâibin makina-
sıdır. Görünüyor ki, cerbeze-âlüd bir âşkın
nazarında umum kâinat birbirine muhabbet
ile münceviz ve rakkasâne hareket ediyor
ve gülüşüyor. Çocuğunun vefatıyla mâtem
tutan bir vâlidinin nazarında, umum kâi-
nat hüzn-engizâne ağlaşıyor. Herkes istedi-
ği ve hâline münâsîp gördüğü meyveyi ko-
parır. Bu makamda size bir temsil irâd ede-
ceğim. Meselâ : Sizden bir adam, yalnız bir
saat tenezzüh etmek üzere gayet müzeyyen
ve müzehher bir bahçeye girse; mekaisten
müberrâ olmak, cinân-ı cennetin mahsûsâ-
tından ve her kemâle bir noksanı karıştır-
mak, şu âlem-i kevn ü fesâdın muktezîya-
tından olmakla, şu bahçenin müteferrik kö-
şelerinde de bâzı pis ve murdar şeyler bu-
lunduğu için -inhirâf-ı mizac sevki ve em-

35

riyle— yalnız o taaffunatı taharri ve o murdar şeylere idâme-i nazar eder. Gûya onda yalnız o var. Hülyanın hükmüyle feña hayal tevessü' ederek o bostanı bir selhâne ve mezbele suretinde gösterdiğinden midesi bulanır ve istifrağ eder, kemâl-i nefret ile kaçar. Acaba beşerin lezzet-i hayatını gusse-dâr eden böyle bir hayâle, hikmet ve maslahat rû-yi rıza gösterir mi?

Güzel gören güzel düşünür, güzel düşüneni güzel rû'ya görür. Güzel rû'ya (I) gören hayatından lezzet alır.

S — Gayr-ı müslimin askerliği nasıl câiz olur?

C — Dört vecihle :

Evvelâ : Askerlik kavga içindir. Dünkü gün siz o dehşetli ayı ile boğuştuğunuz vakit karılar, çingeneler, çocuklar, itler size yardım etiklerinden size ayıp mı oldu?

Sâniyen : Peygamber Aleyhissalâtu Ves-selâmın, Arap müşriklerinden muâhid ve hacifleri vardı. Beraber kavgaya giderlerdi. Bunlar ise, ehli-i kitaptr. Orduda toplu olmayıp müteferrik olduklarından, bizdeki ek-

(I) Mevt, bir nevmdir.

seriyet ve kuvvet-i hissiyat, mazarat-ı mütevehhimeye karşı sed çeker.

Sâlisen : Düvel-i İslâmiyede velev nâdiren olsun gayr-ı müslim, askerlikte istihdam olunmuştur. Yeniçeri ocağı buna şahiddir.

S — Eskiden İslâmlar zengin, onlar fakir idiler. Şimdi her yerde kaziyeye bil'akistir. Hikmeti nedir?

C — İki sebebi biliyorum :

Birincisi : لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى olan fermân-ı Rabbâniden müstefâd olan meyelân-ı

sa'y ve الْكَسْبُ سَبِيْلُهُ olan fermân-ı

Nebeviden müstefâd olan şevk-i kesb; bâzi telkinat ile o meyelân kırıldı ve o şevk de söndü. Zira "T'lâ-yı Kelimetullah" şu zamanda maddeten terakkiye mütevakfır olduğunu

bilmeyen; ve dünya مِنْ حَيْثُ هِيَ مَرْدَعَةُ الْآخِرَةِ

ciyetiyle kıymetini takdir etmeyen; ve ku-

* Bu mana 'vehide' manid' için kullanılır.
(37-75) "İnsano galyalyndano doghary yekhteri"

rûn-u vusta ve kurûn-u uhrânın ilcaatını tefrik eylemeyen; ve birbirinden gayet uzak, biri mezmum ve biri memduh olan tahsil ve kesbde olan kanaati ile, mahsûl ve ücretteki kanaati temiz etmeyen; ve birbirinden nihayet derecede baîd, hattâ biri tenbelliğin ünvanı, diğeri hakikî ihlâsın sadeî olan iki tevekkül-ü ki : Biri, meşietin muktezâsı olan esbab arasındaki nizama karşı temerrüd hükmünde olan, tertib-i mukaddemattaki bir tevekkül-ü tenbelâne; diğeri, İslâmiyetin muktezâsı olan, netice itibarıyla gerdâde-i tevfiğ olarak vazife-i İlahiyyeye karışmamakla terettüb-ü neticede mü'minâne tevekküldür. İkisini birbiriyile iltibas eden ve "Ümmetü'l-Ümmetü'l" sırrını teferrüs etme-

yen ve حَيْرَاتُكَ لَيْسَ مِنْ شَيْعِ الْإِنْسَانِ hikmetini

anlamayan bâzi adamlar ve bilmeyen bir kısım vâizlerdir ki, o meyelânı kırdılar; o şevki de söndürdüler.

İkinci Sebep : Biz gayr-ı tabii ve tenbelliğe müsaid ve gururu okşayan imaret maişetine el atıp belâımızı bulduk.

* "İnsanların en iyisi insanlara fecanâli ferdâli olanıdır"

S — Nasıl?

C — Maîşet için tarik-ı tabii ve meşrû' ve zihyat; san'attır, ziraattır, ticarettir. Gayr-ı tabii ise, me'muriyet ve her neviyle imârettir.

Bence imareti, ne nâm ile olursa olsun, medar-ı maîşet edenler bir nevi cerrar ve acêze ve seledir. Fakat hîlebaz kısmında...

Bence me'muriyete veya imarete giren, yalnız hamiyet ve hizmet için girmelidir. Yoksa yalnız maîşet ve menfaat için girse, bir nevi çingenelik eder. (*) İşte me'muriyet filcümle ve askerlik bilcümle bizde olduğu için, servetimizi israf eline verip neslimizi etrafa saçıp zâyı ettik. Eğer öyle gitse idi, biz de elden giderdik. İşte onların asker olması, zarurete yakın bir maslahat-ı mürseledir. Hem de mecburuz. Mesâlih-i mürsele ise, İmam-ı Mâlik Mezhebinde bir illet-i şer'iyye olabilir.

S — Şimdi Ermeniler kaymakam ve vâli oluyorlar, nasıl olur?

C — Saatçı ve makineci ve süpürgeci oldukları gibi... Zira meşrutiyet, hâkimiyet-i millettir. Hükümet hizmetkârdır. Meşrutiyet

(*) Ey me'murlar, Eski Said'in kırkbeş sene evvel söylediği bu sözünden gücünmeyiniz.

* Üçteklâde Nimme her elvedü, ayıse, kâkâmada, Garakâr-
levin Antararası, Müerriyet nussûsâlin sedâsırı, kâvdu,
meşrutîyet sâbâk sâniye az bir zümreye münhasır ku-
dî, No. 44 meşrûfî kâvruca fârida enderî, ayıldî, fâir

سَوَّيْتُ ظَنَّةَ الْأَعْرَاصِ صَدَاءَ مَوْسِمِ الْحَرِيَّةِ. وَقَدْ تَلَوْتُ
الْمَشْرُوبَةَ مُخَصَّرَةً إِسْمًا عَلَى قَلْبَيْنِ فَحَقَّقْتُ عَنْهَا حَمْدًا دِيمَارَهَا (1)

S - Neden dinsiz zannettiğimiz bâzılardan bize zarar gelsin?

C - Hayal perdesi üstünde size bir timsal manzarasını göstererek mazarratını anlatacağım :

İşte şu sahrada gayet muhteşem bir bostan içinde bir kasr var. Kasrın bir köşesinde sizin Beytüşşebab Kaplıcası gibi bir kaplıca olduğunu tahayyül ediniz. Siz dışarıda bürüdetin tazyikıyla, kar'ın tokadıyla, rüzgârın sillesiyle ihtiyaren veya ızdıraren saray içine girmeğe mecbursunuz. Lâkin kapıda bir-iki kör ve havuz içinde bâzi çıplak adamları görmüş veya işitmişsiniz. Bundan tevehhüm ediyorsunuz ki : O saray, körhâne veya çıplakhânedir. Siz girdiğinizde, on-

(1) Gitme, dikkat et. Âlîhimmet olanlar, o hâdisede sükût ettiler. Garazkâr cerideler hakiki hürriyetin sadâsını susturdular. Mesrutîyet pek az adamların üstüne münhasır kaldı. Fedakârları da dağıldılar.

45
lar gibi olmak için tâat libasını çikarıyorsunuz ve onların avretini görmemek için, akide denilen hakikat gözünü kapatıyorsunuz. Halbuki onlar muhteşem odalarda gözleri açık ve avretleri mestur olarak mütefekkirâne meşveret ve bâzi köşelerdeki kör ve çıplakların setr ve tedâvisine hizmet ediyorlar. İşte sen, şu suret-i vahşiyâne ve eblehânede avretin açık, gözün kapalı olarak içlerine girsen; acaba bundan daha büyük maskaralık ve zarar olabilir mi? [Hakikaten bence : Bir müslüman neslinden gelen bir adamın akıl ve fikri İslâmiyet'ten tecerrüd etse bile, fitratı ve vicdanı hiçbir vakit İslâmiyet'ten vaz geçemez. En ebleh, en sefih bile, sedd-i rastin-i istinadımız olan İslâmiyet'e bütün mevcudiyetiyle taraftarlar; lâsiyyema siyasetten haberdar olanlar...]

Hem zaman-ı saâdetten şimdiye kadar hiçbir târih bize bildirmiyor ki, bir müslüman muhakeme-i akliyesiyle başka bir dini, İslâmiyet'e tercih etmiş olsun. Ve delil ile başka bir dine dâhil olmuş olsun. Dinden çıkanlar var, o başka mesele... Taklid ise, ehemmiyetsizdir. Halbuki edyân-ı sâire mün-

Fayâzınlar insanları, taklid ehlîleri halde, insan alimlikleri gibi, kâsim kâimda, vakarı, taklid eblehîyle, hakikîten her şeye o kâimlar.

tesibleri mutlaka fevc fevc, muhakeme-i akliye ile ve bürhan-ı kat'î ile dâire-i İslâmiyet'e dâhil olmuşlar ve olmaktadır. Eğer biz, doğru İslâmiyet'i ve İslâmiyet'e lâyık doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlardan fevc fevc dâhil olacaktırlar.

Hem de tarih bize bildiriyor ki : Ehl-i İslâmın temeddünü, hakikat-ı İslâmiyete ittibalı nisbetindedir. Başkaların temeddünü ise, dinleriyle mâkûsen mütenasibdir. Hem de hakikat bize bildiriyor ki : Mütenebbih olan beşer, dinsiz olamaz. Lâsiyyema uyanmış, insanîyeti tanımış, müstakbele ve ebede namzed olmuş adam dinsiz yaşayamaz. Zira uyanmış bir beşer, kâinatın tevacümüne karşı istinad edecek ve gayr-ı mahdud âmâline neşv ü nemâ verecek ve istimdâgâhı olacak noktayı —yani dîn-i hak olan dâne-i hakikatı— elde etmezse yaşayamaz. Bu sırdandır ki : Herkeste dîn-i hakkı bulmak için bir meyl-i taharri uyanmıştır. Demek istikbalde nev'-i beşerin dîn-i fitrîsi İslâmiyet olacağına beraatü'l-istikâl vardır.

Ey insafsızlar! Umum âlemi yutacak, birleşecek, besleyecek, ziyalandırarak bir istidad-

da olan hakikat-ı İslâmiyeti, nasıl dar buldunuz ki, fukaraya ve mutaassıb bir kısım hocalara tahsis edip, İslâmiyet'in yarı ehlini dışarıya atmak istiyorsunuz. Hem de umum kemâlâtî câmi', bütün nev'-i beşerin hissîyât-ı âliyesini besleyecek mevaddı muhît olan o kasr-ı nurânî-yi İslâmiyeti, ne cür'etle mâtem tutmuş bir siyah çadır gibi bir kısım fukaraya ve bedevtîlere ve mürtecilere has olduğunu tahayyül ediyorsunuz? Evet herkes âyinesinin müşâhedatına tâbi'dir. Demek sizin siyah ve yalancı âyineniz size öyle göstermiştir.

S - İfrat ediyorsun, hayâli hakikat gösteriyorsun. Bizi de techil ile tahkir ediyorsun. Zaman âhîrzamandır, gittikçe daha fenalaşacak. (*)

C - Neden dünya herkese terakki dünyası olsun da, yalnız bizim için tedenni dünyası olsun?.. Öyle mi? İşte ben de sizinle konuşmuyacağım, şu tarafa dönüyorum, müstakbeldeki

(*) Muhtemeldir ki, burada büyük bir velî, Eski Sa'id'in Risale-i Nur'un dar dairesini gayet geniş ve siyasi bir daire olarak bir hiss-i kâbelvuku'la kırk sen evvel hissederek bu risaledeki çok cevapları o histen neş'et ettüğinden, o velî yalnız bu noktada itiraz etmiş.

insanlarla konuşacağım :

Ey üçyüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş ve sâkitane Nur'un sözünü dinliyen ve bir nazar-ı haft-i gaybî ile bizi temâşâ eden Saidler, Hamzalar, Ömerler, Osmanlar, Tâhirlere, Yusuf lar, Ahmedler vesâireler!.. Sizlere hitab ediyorum. Başlarınızı kaldırınız, "Sadakte" deyiniz. Ve böyle demek sizlere borç olsun. Şu muâsırlarım, varsin beni dinlemesinler. Târih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafta sizin ile konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim; sizler cennet-âşâ bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen nur tohumları, zemininizde çiçek açacaktır. Biz hizmetimizin ücreti olarak sizden şunu bekliyoruz ki : Mâzi kı'asına geçmek için geldiğiniz vakit, mezarımıza uğrayınız; o bahar hediyelelerinden birkaç tanesini medresemin (*) mezar taşı denilen ve kemiklerimizi mişafır eden ve Horhor toprağının kapıcısı olan kal'anın başına takınız. Kapıcıya tenbih edeceğiz, bizi çağırınız. Mezarımızdan sadâsını işiteceksiniz. *Alıştı alın!*

(*) Medresetüzzehra'nın Van'daki nümunesi olan ve vefat eden Horhor Medressinin mezar taşı hükmünde bulunan Van Kal'ası demektir.

C — (*) Ey Türkler ve Kürdler, acaba şimdi bir miting yapsam; sizin bin sene evvelki ecdâdınızı ve iki asır sonraki evlâdlarınızı şu gürültü-hâne olan asr-ı hâzır meclisine davet etsem... Acaba sağ tarafta saf tutan eski ecdâdınız demiyeceler mi :

"Hey mirasyedi yaramaz çocuklar! Netice-i hayatınız siz misiniz? Heyhât! Bizî akim bir kıyas ettiniz, bizi kısır bıraktınız!" Hem de sol tarafında duran ve şehristân-ı istikbâlden gelen evlâdlarınız, sağdaki ecdadlarınızı tasdik ederek demiyeceler mi ki :

"Ey tenbel pederler! Siz misiniz hayatınızın suğra ve kübrası? Siz misiniz şu şanlı ecdâdımızla bizi rabteden râbitamızın hadd-i evsâti? Heyhât!.. Ne kadar hakikatsiz ve karıştırıcı ve müşâgabeli bir kıyas oldunuz!" (**)

İşte ey bedevî göçerler ve ey inkılâb sofatları! (1) Manzara-i hayal (2) üstünde gör-

(*) Antikalığı için bu cevap dahi yazıldı.

(**) Fenn-i mantık tâbiratı, o zaman ilm-i mantık dersini alan talebeleri o mecliste bulunmasından öyle söylemiş.

(1) Sonradan ilâve edilmiştir.

(2) Hayal dahi bir simotografur.

* Şahadet Ahmîdlerden misafirlik hayırlık da edeb
Düvelerarası, Fenninde olan

(1) وَلَوْ مَرَّ السَّاهِدُ عَلَىٰ ظَرْفِ الرَّفِيفِ

Şu zamanın memesinden bizim süt emen ve gözleri arkada mâziye bakan ve tasayyuratları kendileri gibi hakikatsiz ve ilerleşmiş (ayrılmış) olan bu çocuklar, varsinlar şu kitabın (*) hakâkını hayal tevehhüm etsinler. Zira ben biliyorum ki; şu kitabın mesâilî, hakikat olarak sizde tahakkuk edecektir.

Ey muhatablarım! Ben çok bağıyorum. Zira asr-ı sâlis-i aşrın (yani onüçüncü asrın) minaresinin başında durmuşum, sâreten medenî ve dinde lâkayd ve fikren mâzînin en derin derelerinde olanları camiye davet ediyorum.

İşte ey iki hayatın ruhu hükmünde olan İslâmîyet'i bırakan iki ayaklı mezar-ı mâteharrik bedbahtlar! Mesil-i neslin kapısında durmuyunuz. Mezar sizi bekliyor, çekiliniz; tâ ki, hakikat-ı İslâmîyeyi hakıyla kâinat üzerinde temevvüc-sâz edecek olan nesl-i cedid gelsin!..

S — Eskiler bizden âla veya bizim gibi; gelenler bizden daha fenâ gelececekler?..

(1) Gitle. Seni çağırır.

(*) İstikbâlde te'lif edilecek Risale-i Nur Külliyyatı-ı hissi-i kablevuku' ile haber veriyor.

Münâzarat F. 4

* Kılavuzunuzu senin süvâna aydık. Bu yurtdan gelmiş
i. Evveliler

dünüz ki, şu büyük mitingde iki taraf da sizi protesto ettiler.]

S — Bu kadar tahkire müstehak değiliz. Biz eslâfın ezyalini tutmakla beraber, ahlâfın teşebbûsâtından dahi geri kalmamağa söz veriyoruz.

* فَفَقِّنَا السَّمْعَ لِكَلَامِكَ فَرَسَبَا بِهِ

C — Nedamet ettiğinizden vazifeniz olan suâle avdet edebilirsiniz.

S — Ulema-i eslâf istibdadın fenâlığından bahsetmişler mi? (*)

C — Bin kere evet. Zira ağleb-i şuarâ kasidelerinde, çok müellifler kitaplarının dibacelelerinde zamandan şikâyet ve dehre itiraz ve feleğe hücum etmiş ve dünyayı ayak altına alıp çiğnemişler. Eğer kalb kulağıyla ve akıl gözüyle dinleyip baksanız, göreceksiniz ki : Bütün itirazat okları, mâzînin muzlim perdesine sarılan istibdadın bağrına gider. Ve işiteceksiniz ki, bütün vâveylâlar istibdad pençesinin te'sirinden gelir. Gerçi istibdad görünmüyordu ve ismi belli

(*) Bu suâl-cevap dahi her zaman yaşayabileceğinden o kırk sene evvelki ders şimdi dahi lüzumludur, yaşar.

değildi; lâkin herkesin ruhu istibdadın mâna-
sıyla tesemmüm ederdi ve bir zehir atanı bilir-
di. Bâzı kuvvetli dâhiler nefes aldıkça amik ve
derin bir feryad koparırlardı. Fakat akıl onu
güzelce tanımadı. Çünkü karanlıkta ve toplan-
mamış idi. Vaktü ki o mâna-yı istibdadı, def'i
muhal bir belâ-yı semavî zannettiler; zamana
hücum ve dehrin başına tokat ve feleğin bağıri-
na oklar atmağa başladılar. Çünkü bir kaide-i
mukarreridir: Birsey cüz-ü ihtiyarının dairesin-
den ve cüz'iyetten çıkıp külliyyet dairesine gir-
se veyahut bihaseb'il'âde def'i muhal olsa; za-
mana isnad edilir ve kabahat dehre atılır. Taş-
lar feleğin kubbesine vurulur. Eğer iyi temâşü
etsen göreceksin ki; feleğe atılan taşlar, dön-
düğü vakit bir yeis olarak kalbde tahaccür
eder...

أَنْظُرْ كَيْفَ أَطَارُوا بِمَا لَا يَزِيدُهُمْ وَكَيْفَ أَصَانَتْ مِنْ السَّعَادَةِ أَشْتَوْا
عَلَى مَنْ سَادَهُمْ وَكَيْفَ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ شَمْسُ الزَّمَانِ * (1)

S - Acaba şu zaman ve dehrin şikâye-
tinden Sâni-i Zülcelâl'in san'at-ı bed'i'ine iti-
raz kılmaz mı?

(1) Dur, geçme, anla... Yâni iyilikleri reislere, fe-
nahları zamana verip şetimle şekva ederler.

* Evrenin yaratıcısı nasıl şerh ettiğimizi görebiliriz. O'nun
sofhasında aydınlatıcı kendi elandıklarını gösterir. Ne vakit
ışıklaştıkça karanlık göklerde sarmalca süzülür!

kaidesince, onların niyetleri: Ümerâyı sey-
yiatından latif bir hile ile vaz geçirmek ve on-
lara hasenat arkasında müsabaka için gar-
rip bir bahşîş-i şâirânevi ortaya koymak...
Lâkin o bahşîş koca bir milletin sırtından
alındığından istibdadkârâne hareket etmiş-
lerdir. Demek çendan niyette iyi etmişler,
lâkin amelde yanlış gitmişler.

S - Neden?

C - Zira kaside ve bâzı te'liflerinde bü-
yük bir kavmin mehâsinini mânen gârat
edip, bir müstebide verip ve ondan göster-
diklerinden şu noktadan bilmiyerek istibdadı
alkışlamışlar.

S - Biz Türkler ve Kürdler, bizde kalbi-
mizin dolusu, belki cesedimiz mâlâmâl, bel-
ki inbisat edip şu derelerde dağ olarak ta-
haccür etmiş kal'amız olan bir şecaat var-
dır. Ve başımızın dolusu zekâvetimiz var. Ve
sinemizi mâlâmâl edecek gayret vardır. Ve
bedenimizi ve âzalarımızı dolduracak itâat
vardır. Ve dereleri hayatlandırarak ve dağ-
ları müzeyyen edecek efradımız var. (1) Ne-

(1) Demek kuvve-i mânevîyeleri kırlmamış.

C - (*) Hayır, aslâ.. belki mânası şudur:
Güya şikâyetçi der ki; istediğim emir ve ar-
zu ettiğim şey ve teşehhi ettiğim hal ise,
hikmet-i ezeliyenin düsturu ile tanzim olu-
nan âlemin mâhiyeti müstaid ve inâyet-i
ezeliyenin pergâriyle nakşolunan feleğin ka-
nunu müsaid ve meşiet-i ezeliyenin matba-
asında tabolunan zamanın tabiatı muvâfik
ve mesâlih-i umumiyye te'sis eden hikmet-i
İlâhî razı değildir ki: Şu âlem-i imkân,
Feyyaz-ı Mutlak'ın yedi kudretinden şu
üklümüzün hendesesıyla ve tehevvisümü-
zün iştihasıyla istediğimiz semerâtı kopar-
sın. Verse de tutamaz, düşse de kaldıramaz.
Evet bir şahsın tehevvisü için büyük bir
dâire-i muhitayı hareket-i mühimmesinden
durduramaz.

(1)

S - Çok âlim ve şâirler, zamanlarında bü-
yük hâkimleri ifrat ile senâ etmişler. Hal-
buki o hâkimlerin çoğuna müstebid nazari-
ya bakıyorsunuz? Demek iyi etmemişler.

C -

وَلَوْلَا حِرَادُ مَسْتَمِرَّةِ الشَّرِّ مَا دَرَى بِبَاءَةِ الْعَالَمِ كَيْفَ تَبْرَأُ مِنَ الْكَارِمِ *

(*) Ehemmiyetli bir cevaptır.

* Eğer Şer'in kâinâtı iddîyi göze huydur etmeseydi şikâ-
et ahbablarına ustaları yitirerek ahbabın nâvı yapılıca-
ğını bilmezlerdi!

den böyle sefil ve müflis ve zelil kaldık ki..
hem yül üstünde de kaldık. Terakkiye bi-
nenler bizi çiğneyip istikbale doğru koşup
gidiyorlar. Komşumuz olan milletler
bizden az iken, kuvvetleri bizden çok kısa
iken üzerimize tetavül ediyorlar?

(1) إِنَّ رُكُوهَ بَعْضِ طَاهِرَاتٍ *

C - Hinâ meşrutiyette tevbenin kapısı
açıktır ve tevbe edenler çoktur. Şimdiki rü-
esâyâ tevbih ve ta'nifde hakkım yoktur. Ben
taşımı sâbika atıyorum. Bazılarının hâtırı
kırılsa da mâzur tutulsun. Yalnız hakkın hâ-
tırı kırılmasın. Zira milletin hâtırı, onların
hâtırından daha âli, daha gâldir. İşte o te-
denninin mühim bir sebebi: Bâzi rüesâ ile,
haksız olarak millete fedakârlık iddia eden
sahtekâr hamiyet-furuşlar veya velâyeti dâ-
vâ eden ehliyyetsiz bâzi müteşeyyihlerdir. Fak-
kat sünnet-i seniyyeye muhalif olan bu sün-
net-i seniyye, yine istibdadın seyyiatındandır.

S - Nasılı?

(1) İstersen dikkat et. O zaman Ermeni me'b'usu
Vartakis ve Hakkâri me'b'usu Seyyid Molla Tâhîr'e
işaret eder.

* O zamanın bir kısmı İslâmîliğe gidiş gelipiyer!

C — Zira herbir millet için, o milletin cesaret-i milliyesini teşkil eden ve nâmus-u milliyesini muhafaza eden ve kuvveti onda toplanacak bir mânevî havuz vardır. Ve sehâvet-i milliyesini teşkil eden ve menâfi-i umumiyesini te'min eden ve fazla kalan malları onda tahazzün edecek bir hazine-i mânevîyesi vardır. İşte o iki kısım reisler, bilerek veya bilmeyerek, o havuzun ve o hazinenin etrafında delik-melik açtılar. Mâye-i bekayı ve madde-i hayatı çektiler. Havuzu kurutup, hazineyi boş bıraktılar. Böyle gitsen, devlet milyarlar borç altında kalıp düşecek. Nasıl bir adamın kuvve-i gadabiyesi olan dâfiası ve kuvve-i şehviye olan câzibesi olmazsa olmuş olur ve hayy iken meyyittir. Hem de bir şimendiferin buhar kazanı delik-melik olsa, perişan ve hareketen muattal kalır. Hem de bir tesbihin ipi kırılrsa dağılır. Öyle de, bir şahs-ı mânevî olan bir milletin kuvvet ve malının havuzu ve hazinesini boşaltan başlar; o milleti serseri, perişan ve mevcudiyetsiz edip, fikr-i milliyetin ipini kesip, parça parça ederler.

Evet, *حَقِيقَتِ كَتْمِ نَمِيِّ بَرَابَرِ اِلْصَاحِ جِنْدِ*

Hal. Ben, bir borç avarının hatırı için hakikati söylemem

ihtilâf olan kumistana atıp kaybettiler. Her biri o kuvvetin bir zarfını başkasının boynuna vurup kırdılar ve kırdı. Hattâ beş yüz bin kahraman ile nâmus-u milleti muhafaza etmeye müstaid olan bir kuvvet-i azimeyi mâbeynlerinde sarf edip ihtilâfat zemininde mahvettiklerinden, kendilerini terbiyeye müstehak ederlerdi. Eğer meşrutiyetten ve hürriyet-i şer'iyyeden istifade edip, o delikleri kapatıp veya zeyn-âb suretine çevirseniz, o kıymetdar kuvveti hârice sarf etmek için devletimizin eline verseniz, bahasına merhamet ve adâlet ve medeniyeti kazanacaksınız.

— Eğer isterseniz sizin ile becâyış olacağım. Ben sorayım siz cevap veriniz.

C — *قَاتِلُوا وَلَا تَحْزَبُوا حَيْرًا*

S — Ermeni milleti sizden daha cesur olabilir mi? (1).

C — Hayır. Aslâ! Olmamış ve olamaz.

S — Neden onların bir fedâisini yarıdırıp parça parça ederlerdi, esrârını ve arkadaşları.

(1) Türkler ve Kürdler şecâat fenninde allâme olduklarından ben sâil, onlar mücib olabilirler.

bâzi avâmın hatırı için hakikatin hatırım kırmıyacağım.

S — Şu makam, nihayet derecede tafsile değer bir makamdır. Mücmel ve mübhem bırakma!..

C — Zaman-ı sâbık, vahşet ve ceâletini zi istihdam ederek pis bir tarik ile ve müheyyâ ettiği plânlarla, bir kısım büyükler cebir kuvvetiyle o menbaı ve o mâdeni delip, zülâl-i hayatı, kumistan ve şüristan sahrasına akıttılar. Bazı tenbel ve cerrarlar yeşillendi. Hattâ onlar servet-i dünyadan tenfir yolunda, pençesini küçük bir "sayd" a (ava) atan biçârelerin hassas ve zaif damarlarını tutarlardı. Tâ pençeleri o sayddan açılınsın. Onlar o avı kaçırsınlar. Evet her milletin —o milletin menfaati için— bir miktar malı ile fedakârlık edip bir sehâveti vardır. İşte bizdeki sehâvet-i milliyet su'î istimal edildi. Başka milletin sehâvet-i milliyesi zeyn-âb (havuz) gibi içine girer, milletin cevfinden hazine tutar. Ulûm ve maarif, altına su verir. Hem de zaman-ı sâbıkda bir kısım büyükler nâmus-u milleti muhafaza eden cesaret-i milliyeyi su'î istimal edip, zemin-

nı izhar etmezdi. Halbuki sizin bir yiğidini ze bir bıçak vurulsa, bütün esrârını kanyula beraber fıskırtarak döker. Bu şecaatça büyük bir tefavüttür. Sebebi nedir?

C — Biz asıl sebebini teşhis edemiyoruz. Fakat biliriz ki: Zerreyi dağ gibi eder ve arslanı tilkiye mağlûb ettirir bir nokta vardır. Senin vazifeni kaldıramıyoruz. Vücudunu bildik, mahiyetini sen serh et..

C — Öyle ise dinleyiniz ve kulaklarınızı beş açınız. İşte fikr-i milliyetle uyanmış bir Ermeninin himmeti, mecmu-u millettir. Güya onun milleti küçülmüş, olmuş. Veya onun kalbinde yerleşmiş. Onun ruhu ne kadar tatlı ve kıymetdar olsa da, milletini daha ziyade tatlı ve büyük bilir. Bin ruhu da olsa feda etmeğe iftihar eder. Çünkü, kendince yüksek düşünür.

Halbuki şimdakilere demiyorum, lâkin sizin eskiden bir yiğidiniz uyanmamış, nura girmemiş, İslâmiyet milletinin nâmusunu bilmemiş, yalnız bir menfaat veya bir garaz veya bir adamın veya bir aşiretin nâmusunu mülâhaza eder, kısa düşündü. Elbette tatlı hayatını öyle küçük şeylere her

kes feda etmez. Farazâ İslâmî fikr-i milliyetle (1) onlar gibi temâşa etseydiniz, kahramanlığınızı âleme tasdik ettirip yüksek tabakalara çıkacaktınız. Eğer Ermeniler sizin gibi sathî ve kısa düşünseydiler, nihayette korkak ve sefil olacaktı. Hakikaten sizin hârikülâde şecaate istidadınız vardır. Zira bir menfaat veya cüz'î bir haysiyet veya itibarî bir şeref için veya "Filân yiğittir" sözlerini işitmek gibi küçük emirlere hayatını istihfaf eden veya ağasının nâmusunu istizam için kendini feda eden kimseler, eğer uyansalar hazinelere değer olan İslâmiyet milliyetine; yâni üçyüz milyon İslâmın uhuvvetlerini ve mânevî yardımlarını kazandıran İslâmiyet milliyetine, binler ruhu da olsa, acaba istihfaf-ı hayat etmezler mi?.. Elbette hayatını on paraya satan, on liraya binler şekilde satar.

Maatteessüf güzel şeylerimiz gayr-i müslimler eline geçtiği gibi, güzel olan ahlâklarımızı da yine gayr-i müslimler çalmışlar. Gâyı bir kısım içtimai ahlâk-ı âliyemiz yanımızda revaç bulmadığından, bize darıup onlara gitmiş. Ve

(1) Milliyetimiz bir vücuttur; ruhu İslâmiyet, aklı Kur'an ve imandır.

İslâmî fikr-i milliyet
- Tek vücuttur
- Milliyet, vücutta bir vücuttur. Sathî ve kısa düşünceyi gösterir.
- Kısım çabucak buralara gelirken Ermeniler kendilerine ait onları 61
- Bu vücut

onların bir kısım rezâli, kendileri içinde çok revaç bulmadığından cehaletimizin pazarına getirilmiş!..

Hem büyük bir taaccüle görmüyor musunuz ki : Terakkiyat-ı hâzıranın üss-ül-esası ve belki dîn-i hakkin muktezâsı olan "Ben ölürsem devletim, milletim ve ahbablarım sağdır." gibi kelime-i beyza ve haslet-i ham-râyi gayr-i müslimler çalmışlar. Çünkü on-ların bir fedâisi der : "Ben ölürsem milletim sağ olsun, içinde bir hayat-ı mânevîyem vardır." Ve bütün sefaletin ve şahsiyâtın esası olan "Ben öldükten sonra dünya ne olursa olsun. İsterse tüfan olsun." Ve

yahut $وَإِنْ رَيْتُ عَطْفًا فَادْرَأِ الْقَطْرَ$ olan keli-

me-i hamka ve seciye-i avra', himmetimizin elini tutmuş rehberlik ediyor. İşte en iyi haslet ki, dinimizin muktezâsıdır. Biz ruhumuzla, canımızla, vicdanımızla, fikrimizle ve bütün kuvvetimizle demeliyiz ki : "Biz ölsek, milletimiz olan İslâmiyet hayır, ilelebed bâkîdir. Milletim sağ olsun. Sevâb-ı uhrevî bana kâfidir. Milletim hayatındaki hayat-ı mânevîyem beni ya-

* Eğer suvarlıktan & lissene, vâkıf yapmış demeleri düşünürsün

sattırır. Âlem-i ulvîde beni müteleziz eder.

$وَأَلْوَتْ يَوْمَ نُورٍ وَرَبَّنَا$ deyip, nurun ve hami-

yetin nurlu rehberlerini kendimize rehber etmeliyiz.

S - Biz kuvvetimizi nasıl toplayıp nâmus-u İslâmiye-i milliyeyi muhafaza edeceğiz?

C - Fikr-i milliyet ile, milletin cevfinde havz-ı Kevser gibi bir havz-ı mârifet ve muhabbet yapınız. Altındaki suyunu çeken delikleri maarif ile kapatınız. İçine su akıtan yukarıdaki mecraları fazilet-i İslâmiye ile açınız. Büyük bir çeşme var, şimdiye kadar su-i istimal ile şüristana dağılıp bazı sâele ve aceze neş ü nemâ verdi. Bu çeşmeye güzel bir mecrâ yapınız, mesâ-i şer'iyye ile şu havuza dökünüz. Sonra da bostan-ı kemâlâtınıza su veriniz. Bu, hiç bitmez ve tükenmez bir menba'dır. (*)

(*) Kırkbeş sene evvel bedevî aşâire olan bu dersler, şimdi Nur'un şâkirlerine de bir ders olabilir diye kalbime ihtar edildi. Ben de Medreset-üz-Zehra erkânına havale ederim. Lüzumsuz, münasib olmayan

* Olan neviye gâibimizdir
- Dilekçiler

Eğer haykular şüristana, o havzıya olursa ne güzel olur
Evel zâta ki vâkıf var onları o zekat ile çekebilir

S - Nedir o çeşme?

C - Zekât. Sizler Hanefî ve Şâfiisiniz.

Sual :

$حَيْثُ وَفِئْتَانِ لَمْ تَذْهَبْ غَائِضَةً بَلْ قَامَتْ إِلَىٰ تِلْكَ الْحَرْبَةِ$

(1)

Cevap : $أَجْرًا لِّفِيمِ ذَكَوَةٌ أَمَّا تَرَاهُمْ بِالرِّسْكَاءِ$

S - Nasıl?

C - Eğer, ezkiya zekâvetlerinin zekâtını ve ağıniya velev zekâtın zekâtını milletin menfaatına sarfetseler; milletimiz de başka milletlere yolda karşıabilir.

S - Daha başka?

C - İnanat-ı milliyeye-i İslâmiye denilen nüzur ve sadakat, zekâtın ammiyâdeleridirler; asabiyetini çekerler, hizmette yardım edecekler.

S - Neden çok âdât-ı müstemirremiz tez kelimeleri çıkarıp, bu zamana ve Nurculara muvafık kısmını yazıyorsunuz. Tâ Eski Said dahi bir Nurcu olsun, o zamanda münferid kalmaması.

(1) Darılma, şu kelâm zekâtın postunu giymiz.

İ. Kâşîrî, şâhiller
- Gâib zenginler
- Yaradılmıştı, kâşîrî
- idellir

yif ediyorsun? (1)

C — Her bir zamanın bir hükmü vardır. Şu zaman, bâzi ihtiyarlanmış âdâtın mevtime ve neshine hükmediyor. Mazarratlarının menfaatlarına olan tereccühü, idamına fetvâ veriyor.

S — Herşeyden evvel bize lâzım olan nedir?

C — Doğruluk.

S — Daha?

C — Yalan söylememek.

S — Sonra?

C — Sıdk, ihlâs, sadâkat, sebat, tesanüd. (*)

S — Yalnız?

C — Evet!..

S — Neden?

C — *Küfrün mahiyeti yalandır. İmanın mahiyeti sıdk'tır. Şu bârhan kâfi değil midir ki; hayatımızın bekası imanın ve sıdıkın ve tesanüdün devamıyledir.*

(1) : Bâzi sualler komşu görünüyor, lâkin ortalarında büyük bir dere var. Hayal bir balona binse ve eline bir dürbün alsın, ancak vatanlarını bulabilir.

(*) Madem muhabatlar içine Nurcular girdiler; sıdk kelimesine ihlâs, sadakat, sebat, tesanüd gibi kelimeler ilâve olur.

S — En evvel rüesâmız ıslâh olunmalı?

C — Evet, reisleriniz malınızı ceplerine indirip hapsedtikleri gibi, akıllarınızı da sizden almışlar veya dimağınızda hapsedmişler. Öyle ise şimdi onların yanındaki akıllarınızla konuşacağım :

Eyyüherrüüs verrüesâ!.. *Tekâsül olan tevekkülden sakınınız. İşi birbirinize havale etmeyiniz. Elinizdeki malınızla ve yanınızdaki akıllınızla bize hizmet ediniz. Çünkü şu mesâkini istihdam ile ücretinizi almışsınız. İşte hizmet vaktidir...*

* *فَعَلَيْكُمْ بِالتَّوَكُّلِ مَا صَعِمْتُمْ فِي الصَّيْفِ*

S — Bir-iki senedir herkesde bir arzû-yu diyânet ve meyelân-ı hak uyanmıştır. Hatâta bizim Küdan, Mamhuran ırsızları da Şeyh Ahmed'in bir nasihatı ile sofi olmuşlar.

* *وَدَفَعَهُمُ الطَّرِيقَ عَلَى الشَّوَاهِدِ هَذَا التَّلَانِ*

C — Reşâdet-penâh meşrutiyet ve şeyh-i Risale-i Nur sayesinde. (*)

(*) Madem Nurcular Mamhuran içine girmişler, *İ Kütülahıya sebep olan*

Münâzarat F. 5

Zira, meşrutiyet-i şer'iyye taht-ı efkâra çıktı; hablü'l-metin-i milliyeti ihtizaza getirdi; nuranî urvetü'l-vüska olan İslâmiyet ihtizaza geldi. Her bir müslim anladı ki, başıboş değil. Menfaat-ı müstereke ile ve hiss-i mücerred ile başkalarıyla bağlıdır. Umum İslâm bir aşiret gibi birbiriyle merbuttur. Nasıl bir aşiretten bir adam bir iyilik etse; umum aşiret bu nâmus ile iftihar eder, hissedar olur. O nâmus bir olarak kalmaz. Binlerle âyinede görünen bir mum gibi, binler olur. O aşiretin râbita-i hayatiyesine nur ve kuvvet verir. Eğer birisi bir cinâyet işlese, bütün efrad-ı aşiret onunla bir derece mütehem sayılır. Meselâ : Şu mecliste olan adamlar birbiriyle bağlı olur. Birisi kendini çamura atsa, arkadaşlarını ya beraber düşürecek veya tahrik ile tâciç edecek. Binâ-naleyh, şimdi bir günah "bir"likte kalmaz, bine çıkar. Bir hayır

* *كُنَّا حَتَّى أَنْتَ سَمِعْتَ سَمَائِلَ فِي كُرْسِيِّ مَلَأَتْ حَتَّى*
hükmüne geçer.

şeyh-i meşrutiyet yerine ahır perdesi ve hamiyet-i İslâmiyye ve milliyet altında itihad-ı Muhammedi dairelerinde şeyh-i Risale-ün Nur denilmeli.

İşte şu nüktedir ki, ya fikren veya ruhen uyanmışlara ağlamağa hâhış vermiştir. Bir bahane ile ağlarlar, tevbekâr olurlar. Lâkin minare başında olan akıl, kalib-i kalb dibinde bulunan sebebini iyi göremiyor.

Elhâsil : İslâm uyanı ve uyanıyor. (*) Fenâlığı fenâ, iyiliği iyi olarak gördüler. Evet şu dereler aşâirini tevbekâr eden işte bu sırdır. Hem de bütün İslâm yavaş yavaş bu istidad almakta ve kesbetmektedir. Lâkin sizler bedevî olduğunuzdan ve fitrat-ı asliyeniz oldukça bozulmamış olduğundan, İslâmiyetin kudsi milliyetine daha yakınsınız.

S — (1) Misafir-perverlik müstahsen bir âdetimiz olduğunu bilirken, neden kimseye misafir olmuyorsun? Talebeleriniz de ekmeğimizi yemekten, hediyeymi almaktan men' ediyorsun. Halbuki size iyilik etmek borcumuzdur ve hakkınızdır. İşte şu âdetimiz,

* *فَدَا كَلَّ اللَّهُ عَلَيْهَا وَشَرِبَ* Neden şu âdet-i müstemirreyi tezyif ediyorsun?

(*)Evet kırkbeş sene sonra Pâkistan, Arabistan aşâiri dahi hâkimiyet ve istikallerini kazandılar. Eski Said'i bu dersinde tasdik ediyorlar ve daha edecekler.

(1) Şu birbirinden uzak suallerden senin hayalin at-

* *Bu kadar konuşunca böyle yontulmuş vaktimizdir.*

C — Evvelâ : İlim azizdir, zelil etmek istemem. Hem de size göstermek isterim ki : Bir kısım ehl-i ilim vardır ki; dünyaya te-nezzül etmez ve san'at-ı ilmi, medâr-ı mai-şet etmez. Talebe ise, cerrar ve seeleden ay-rıdır.

Sâniyen : Vazifelerinde ihmal ile kanâat gösteren ve maaşlarıyla kanâat etmeyen, harcırahları ellerini misafirlikten çekirme-miş olan bazı me'murlara fiilen nasihat et-mek isterim.

Sâlisen : Vâridat-ı zulmileri kesilmiş olan bazı büyüklere, zulûmât-ı zulme sapıp pek geniş açtığı masârfın kapısının seddi-ne yol gösteriyorum.

Râbian : Millet içinde seyahat edenler, acaba millet için mi veyahut keyf için mi-dir? Bir mizan göstermekle hîle ve hamiyete bir mihenk gösteriyorum.

S — Sen halkın ihsânına mâni oluyorsun. Acaba bundan sehâvetin tezyifi çıkmaz mı?

C — İhsân ihsândır, eğer nev'e olsa veya lamakla cimnastığı alırs. Lâkin dikkat et, bir şey ayağna dolayıp, düştürüp ayağı kırılmasın.

Handwritten notes in the left margin of page 68, including 'Evlâ' and 'Sâniyen'.

Handwritten notes at the top of page 68, starting with 'Millet ve milâda kuvvet veres herşey bakılır'.

İلمة باقية وما أمدها... وألوه فاني وما يتكلمه...
Sual :
مَا تَقُولُ فِي إِخْسَانِ نَايَةِ الشَّخِصِيَّةِ فِي السَّلْفِ أَمْثَاءِ الْأُمَّةِ
وَرَسَائِلِهَا وَسُيُوفِ الذُّوْلَةِ وَصَلَابَةِ تَجَلَّتِ الْعُوسِيَّةُ
بِنِكَارِهَا بِأَهْدَاءِ عَشْرَةِ دَلَّاتٍ لِشِعْرِ لَا يُؤَارِنُ سَعْبَةَ (1)

C —
فيه ما فيه... مع آياتها بالية قد انخرت إلى التوع واللمة لأن
اللسان الذي خدمته الشغرة خط اللمة مع أن هذا زمانها الذي
كف عن السجاج اللمية وفتح الباب لهذا الفصل العاشر

(1) Şu ibare, kendine hediye olan ve mevzuun fabrikasından çıkan yerli bir üstübuymiştir.

Handwritten notes in the right margin of page 68, including '69' and 'Handwritten text'.

S — Mütgallib başlar, kendi kendilerine düştüler. Zulmün kapısı, onların yüzlerine karşı kapatıldı. Düşenlere ayak vurulmaz. Sekeratta onları bırak kendi haline... Sekeratını tamam etsin.

C — İsterim ki : Hürriyet-i şer'iyenin sünnetini onlara ezber ettireceğim. Eğer ölmelerse temessül etsinler. Evet, yalnız istibdadın kuvveti ile terbiye olan başlar, bil'istikhak düştüler. Lâkin içlerinde gayet hamiyetli adamlar var, onlara teşekkür ederiz. (Bâzi mütekâsil var,) onlardan şikâyet ederiz. Bâzi mütehayyir, mütereddid var, on-ları irşâd etmek isteriz. Bâzi ölmüşler var, miraslarını muhafaza etmek isteriz. Tâ yeni çıkmalar almasınlar.)

Handwritten text in Arabic script: لَوْ أَنَّ بَيْتَهُمْ حَمَاءَ لَيْلِيَّةٍ... فَتُكْرَهُمْ... وَمَتَّكَاسِلِينَ... فَتُكْرَهُمْ... وَتُحَرِّسِينَ... فَهَرَشِدُهُمْ... وَأَمَّا أَنَا... فَحَافِظٌ عَلَى مَبَادِيئِهِمْ كَمَا أَخَذَهُ مِنْ...

S — Sen eskiden umum şeyhlere muhabbet, hattâ müteşeyyihlere de hüsn-ü zan ederdin. Neden şimdi bid'aya düşmüş bir kısım müteşeyyihlere hücum ediyorsun?

C — Bâzan adâvet, şiddet-i muhabbetten

Handwritten notes in the left margin of page 70, including '70' and 'Handwritten text'.

Handwritten notes at the top of page 70, including 'Handwritten text'.

gelir. Evet, nefsim için onları ne kadar se-verdim, nefs-i İslâmiyet için bin derece da-ha ziyâde onlara âşıktım.

وَلَقَدْ انْتَفَسْتُ فِي سَوْبِيَاءِ فَلُوَيْهِمَا الظَّاهِرَةُ الصَّبِيغَةُ الزَّرْبَانِيَّةُ
وَفِي خَلْدِهِمْ صَيَاءُ الْحَقِيقَةِ (1)

Handwritten text in Arabic script: بَيْتَانِ بَادِحًا خَوْزُؤُودُ فَرَسْتُنْدُ
تَهْمِي خُنْجَا نَهَا كَرُؤُودُ فَرَسْتُنْدُ

Lâkin, onların asl-ı esas-ı mesleği, kulübü tenviri ve rabtı; yâni fazilet-i İslâmiye üzerine sülûk.. yâni, hamiyet-i İslâmiye ile tehattüm.. yâni, İslâmiyet için hayatta zühd ve ravhu terk.. yâni, ihlâs için terk-i menafi-i şahsî.. yâni, te'sis-i muhabbet-i umumiyeye teveccüh.. yâni, ittihad-ı Islâma hizmet ve irşad...

فَتَأْتِيكَ قَدْ أَسَاءُوا أُمَّتِكِينَ وَكَاسَلُوا فِي جَدِّهِمْ فَيُنْشِئُ
أُرْبُؤُودَ تَحْوِيلَ هَمِيمِهِمْ إِلَى حَيْرِيَّتِهَا الْحَقِيقِي الْقَدِيمِ

(1) : Şu üslûb, bir silsilenin mübarek hırkalarının parçalarından dikilmiştir. Yâni; Şâh-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbânî, Hâlid Ziyâeddin, Seyyid Tâhâ, Seyyid Sibgatullah ve Seyda gibi ehl-i ihsân işaret var.

Handwritten notes at the bottom of page 70, including 'Handwritten text'.

Handwritten notes in the right margin of page 70, including '71' and 'Handwritten text'.

- İslamiyet milliyetini ve İttihad-ı İslâmın tohumu ve naqsını ibaresen
- 1- → Hayâ ve hamiyetten neşet eden civan-î merdâne humret (diğer duyguları mayalayın meşumane şeklot)
- 2- → Hümet ve merhametten tevellüd eden mâsumane tebessüm
- 3- → Fesâhat ve melâhatten hâsıl olan ruhânî halâvet (Zahiri ve bâhri deşri, düzgün ve güzel ifo- de güzelliğinden)
- 4- → Aşk-ı şebabiden, şevk-i bahâriden neşet eden semâvî neş'e
- 5- → Hüsn-ü gurubiden, ferah-ı seheriden vücûda gelen melekûti lezzet
- 6- → Hüsn-ü mücerreden, cemâl-i mücellâdan tecelli eden mukaddas zînet
- min: 72
- Bir biriyle imtizac edip, ondan çıkan levn-i nuranî ancak o şark ve garbin kab-ı kavseyinî olan Kâbe-i saadetinin tekk-i muallâsının kavsi- kuzâhının.....

1- Lezâzîni
2- Yâk ve şevk-i şevk-âna
3- Eşkiyânîni lezzet için yazılan ve bahar tasvirinde kullanılan kavîle
4- Yâk-ı tek hâli

72

Ş - Dâima ittihad-ı İslâm'dan bahsedersin. Sen bize târif et?

C - "İki Mekteb-i Musibet Şehadetname-si" ismindeki eserimde târif etmişim. Şimdi ileride o kasr-ı muallânın bir taşını, bir nakşını göstereceğim. İşte, kâbe-i saadetimiz olan İttihad-ı münevver-i İslâmın: Hacerül-Esvedî, Kâbe-i Mükremedir; ve dürr-i beyzâsı, Ravza-i Mutahhara'dır; Mekke-i Mükremesi, Ceziretül-Arabdır; Medine-i medeniyet-i münevveresi, tam hürriyet-i şer'iye-yi tatbik eden Devlet-i Osmaniye'dir. Eğer, İslamiyet milliyetini ve İttihad-ı İslâmın taşını ve nakşını istersen, işte bak! Hayâ ve hamiyetten neş'et eden civan-merdâne humret (1); hümet ve merhametten tevellüd eden mâsumane tebessüm (2); fesâhat ve melâhatten hâsıl olan ruhânî halâvet (3); aşk-ı şebabiden, şevk-i bahâriden neş'et eden semâvî neş'e (4); hüsn-ü gurubiden, ferah-ı seheriden vücûda gelen melekûti lezzet (5); hüsn-ü mücerreden, cemâl-i mücellâdan tecelli eden mukaddes zînet (6); (Hâşiye) bir-

(Hâşiye): Şu müselles üslûbdaki fıkralar; herbiri İslamiyetin bir şuaına, bir hüsnüne, bir seciyesine, bir râbâtına, bir temeline işaretdir.

1- Hayâ ve hamiyet ve şevk-i şevk-âna
2- Gel. tebessüm
3- İttihad-ı İttihad-ı mani sâli. Ender keher üstünde duruyor ve sükûf ediyor dem!
4- "Gel. Nîkile culara" dâvâsı da, şevk-i şevk-âna demek olan hiç

73

biri ile imtizac edip, ondan çıkan levn-i nuranî ancak o şark ve garbin kab-ı kavseyinî olan kâbe-i saadetinin tâk-ı muallâsının kavsi- kuzâhının elvan-ı seb'asının lâcivert levninin timsâli, belki şu levnin manzarası bir derece irae edilebilir. Lâkin ittihad, cehl ile olmaz. İttihad, imtizac-ı efkârdir. İmtizac-ı efkâr, mârifetin şua-i elektrikiyle olur.

Ş - Neden eskiden sükût ettin?

C -

لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اَدَّكَ اَلْاِيْمَانُ فَكُنْتُ سَكَتًا عَلٰى حِجْرِ الْفَيْضِ

(1)

Ş - Bid'alara düşen şeylere hücum hardır. İçlerinde evliya bulunur.

الْاِتِّخَافُ اَنْ تُصِيبَهُمْ بِجَهْلِكَ فَصَحَّ عَلٰى مَا قَعَلْتَ مِنَ التَّوَابِ

Cevab:

اِنَّ الْمَوْلٰى جَلَّ جَلَالُهُ قَدَّوَسَمَّ بِقُدْرَتِهِ عَلٰى جَاهِهِمُ الرَّقِيعَةَ نَقَشَ

الْحَقِيقَةَ وَمَرَادِي اَنْ اُرْتَدَّ مِنْ طَائِفَتِهِمْ مِنْ ذٰلِكَ النَّقْشِ

(2)

(1): Lisân-ı Arabînin elzemiyetini düşündüğüm vakitte söylemişim.

(2) Müşşidler şu tekkede, yani bu ibarete toplanmışlar. Ziyaret etmeden geçme. Yani hem Mevlevî, hem Kadiri, hem Nakşî, hem Bektaşîye işaret var.

*Mukallaklı Cevab-ı Mevlevî evliyaların şühret kâhânîliğine melekûti nakşını sürmüşler. Bâzın müridin anlayışını bu nakşın kuzâhları (enlemiyetleri) teped edine kâhânî?

Evet, benim hücumum onların aleyhinde değil, lehlindedir. Tâ ki onların suretiyle kendini gösteren bâzi ehliyesiz, onların kıymetini tenzil etmesin.

Beni tehdid ile vazgeçemezler. Azm-i kat'î ile maksadının yoluna tesadüf eden herbir mehâlike gireceğim. Şu hayat-ı dünyeviyeyi, ednâ bir Ermeni, milleti için fedâ ettiği halde; ben ki, şu hayat ile alâkam pek zayıf.. bâhusus yedi def'adır şu hayat elimden uçacaktı. Emaneten elimde bırakılmış. Bunu vermekten minnet etmek hakkım değildir. O ruh, kafesten ağaca uçmak; akıl, re'sden yeise kaçmak istedikleri halde, ileride fedâ için ibka edildi. Bu hayat ile tehdid etmek hiçtir. Kaldı ki, hayat-ı uhreviye ile tehdid ediyorlar. Ondan da hiç minnet çekmem. Şimdiki nâr-ı teessüfle muhterik bir ruh olsun, onların bedduasıyla Cehennem'de yansın; o teessüf ateşini içinden çıkarmak ile vicdan maksaddan bir firdevs tazammun ettiği gibi, hayâl dahi emelden bir Cennet'i teşkil edecektir. Umumun mâlûmu olsun ki: İki elimde iki hayatımı tutmuşum, iki hasım için iki meydan-ı mübareze de iki harb ile meşgulüm. Tek hayatlı olan adam meydanıma çıkmasın.

Ey divâneler! İştmediniz mi, anlamamış mısınız ki: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ bir namus-u

İlâhîdir. Veya körleşmiş misiniz ki, görmüyor musunuz ki:

لَا تَزُولُ حَاكِمٌ حَتَّى يَنْجِسَ لِأَخِيهِ مَا لَيْسَ لِنَفْسِهِ bir düstür-u

Nebevidir. Acaba şu sıdk ve kizb mâbeyninde müteredit olan inkâr mes'elesi nasıl oldu şu iki esas-ı azîm ve metine nâsîh olabilir? Bu inkâr mes'elesi doğru olsun; Allah'ın kelâmı değil ki, mensuh olmasın. İşte zaman onu nesh eder. Zararı faidesine galebesi, neshine fetvâ verir. Mensuh ile amel câiz değildir.

S – Belki birbirleriyle adâvetleri, birbirinden gördükleri nâmeşrû' bâzı e'fal için dir?

C – Acaba ne cihetle, ne insaf ile, ne suretle Sübhan dağ kadar ağır ve büyük olan îmân ve İslâmîyet ve insanîyet ve cinsîyet sebebiyle hâsıl olan muhabbet; şöyle çocuşun bahanesiyle bâzı nâmeşrû' hareket ve

S – Şimdiki şeyhlerden ne istersin?

C – Dâima onların demdemelerinin mevzuu olan ihlâsı; hem de tekke denilen mânevîleşmiş kışlalarda, tarikat denilen ruhanîleşmiş askerlikte ona murabıt oldukları cihad-ı ekberi ve terk-i iltizam-ı nefsi; hem de onların şîârı olan, zühdün mânâsı olan terk-i menâfi-i şahsiyeyi; hem de dâima iddiasında buldukları ve mi-zac-ı İslâmîyet'in mâyesi olan muhabbeti isterim. Zira onlar, bizi istihdam ederek ücretlerini almışlar. Şimdi bize hizmet etmek borçlarıdır.

S – Nasıl olsunlar?

C – Ya başlarımızdan kalksınlar, yahut inad, gıybet ve tarafdarlığı mâbeynlerinden kaldırsınlar. Zira bir kısım dalâlet ve bid'at fikirlerinin teşekkülüne bâzı bid'atkar müteşeyyihler sebebiyet vermiştir.

S – Nasıl birbiriyle ittihad ve ittîfak edecekler? Halbuki bâzıları bâzıların mümkirdir. Onların düsturlarındandır ki; münkir ile muhabbet, belki ünsiyet dahi haramdır. İnkâr mes'elesi mühimdir?

C – Öyleyse size şöyle bir hitab etmek hakkımdır:

silesinden mütehasıl olan adâvete karşı hafif ve mağlûb olmuştur? Evet muhabbeti ik-tiza eden İslâmîyet ve insanîyet Cebel-i Uhud gibidir. Adâveti intâc eden esbab, bâzı küçük çakıl taşları gibidir. Muhabbeti adâvete mağlûb ettiren adam, nazar-ı hakikatta Cebel-i Uhud'u bir çakıl taşından aşığı derecesine indirmek kadar ahmakane hareket etmiştir. Adâvetle muhabbet, ziya ile zulmet gibi içtima edemez. Adâvet galebe çalsa, muhabbet mûmâşâta inkilâb eder. Muhabbet galebe çalsa, adâvet terahhum ve acımağa inkilâb eder. Benim mezhebim; muhabbete muhabbet etmektir, husumete husumet etmektir. Yâni dünyada en sevdiğim şey muhabbet ve en darıldığım şey de husumet ve adâvettir.

S – Velî olan şeyhin, müddeî olan müteşeyyih ile farkları nedir?

C – Eğer hedef-i maksadı, İslâmın ziya-yı kalb ve nur-u fikriyle ittihad ve mesleği muhabbet ve şîârı terk-i iltizam-ı nefis ve meşrebi mahviyet ve tarikatı hamîyet-i İslâmîye olsa; kabilirdi ki, bir mürşid ve hakiki şeyh olsun. Lâkin eğer mesleği, tenkis-i gayr

ile meziyetini izhar ve husumet-i gayr ile muhabbetini telkin ve inşikak-ı asâyî istilzâm eden hiss-i taraftarlık ve meyelan-ı gaybeti intac eden kendine muhabbeti başkasına olan husumete mütevakkif gösterilse; o bir müteşeyyih-i müteevvîğdir, bir zi'b-i müteganmindir. Din ile dünyanın "sayd"ına gider. Ya bir lezzet-i menhuse veya bir ictihad-ı hatâ onu aldatmış; o da kendisini iyi zannedip büyük meşâyihe ve zevât-ı mübarekeye su-i zan yolunu açmıştır.

S - Sözlere iyi, fakat dinleyen nerede? Meslek âli, ittiba' edenler aşığıdır.

Cevap :

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ مَا لَا يَدْرُكُ كَلِمَةَ لَا يَدْرُكُ كَلِمَةً
الَّذِي دَرَسَ عَلَى مِثْلِ مِثْلِهِ وَالسَّلَامَةُ عَلَى رَأْسِهِ الْهُدَى

S - Âlem-i İslâm ulemasının ortalarında ki müthiş ihtilâfata ne dersin? Re'yin nedir?

C - Ben Âlem-i İslâmiyete gayr-ı muntazam veya intizamı bozulmuş bir meclis-i meb'usan ve bir encümen-i şûra nazariyle

* Bir şey tamamen elde edilince, bütün bütün terk edilmez.
* Bilginlerim, ilah ve nefisî kava ve kevası tabii olanlara olsun; selâm ve selâmet kâdîye tabii olanların üstüne olsun, amin!

dad bahşeden rahmetli bulut derecesinde kalmadı. Yağmuru vermediği gibi, ziyayı dahi men'etmektedir.

İkinci : Ekalliyette kalan kavil, eğer içindeki hakikat ve mağz, onu intihab eden istidatlardaki heves ve hevâ ve mevruş âyi-neye ve mizacına galebe çalmazsa, o kavil bir hatâr-ı azîmde kalır. Zira, istidat onunla insibâğ edip onun muktezasına inkilâb etmek lâzım iken; o, onu kendine çevirir ve telkih eder, kendi emrine müsahhar eder. İşte şu noktada hüda hevâyâ tahavvül ve mezheb dahi mizacdan teşerrüb eder. Arı su içer bal akıtır, yılan su içer zehir döker.

S - Acaba kâinatda, şu meclis-i âli-i İslâmî, şu sergerdan küre sehrinde bir intizamı daha bulmayacak mıdır?

C - İman ederim ki : *Umum Âlem-i İslâm; millet-i insaniyede ve Âdem kavminde bir meclis-i meb'ûsân-ı mukaddese hükmüne geçecektir. Selef ve halef asırlar üzerine birbirine bakıp mâbeynlerinde bir encümen-i şûra teşkil edeceklerdir.* Fakat birinci kısım olan ihtiyar babalar, sâkitane ve sitayişkârane dinleyeceklerdir.

bakıyorum. Şeriatın iştirak ki : Re'y-i cumhur budur, fetvâ bunun üzerinedir. İşte şu, bu meclisteki re'y-i ekseriyetin naziresidir. Re'y-i cumhurdan mâad olan akval, eğer hakikat ve mağzdan hâli ve boş olmazsa istidâdâtın reylerine bırakılır. Tâ, herbir istidâd terbiyesine münasib gördüğünü intihab etsin. Lâkin burada iki nokta-i mühimme vardır : (1)

Birinci : Şu istidâdın meyelanı ile intihab olunan ve bir derece hakikatı tazammun eden ve ekalliyette kalan kavil, nefül-emirde mukayyed ve o istidâd ile mahsul olduğu halde, sahibi ihmal edip mutlak bıraktı. Etbâ iltizam edip ta'mim etti. Mukallidi taassub edip, o kavlin hıfzı için muhaliflerin hedmine çalıştı. Şu noktadan müsademe, müşâgabe, cêrh ve red, o derece meydan aldı ki : Ayakları altından çıkan toz ve ağızlarından feveran eden duman ve li-sanlarından püsküren berkler, şimşekli ve bâzan rahmetli bir bulut, şems-i İslâmiyete tecellisine bir hicab teşkil etmiştir. Lâkin ziya-yı şemsden tefeyyüz etmesine isti-

(1) Şu iki noktaya dikkat ile kıymet versen fenâ olmaz.

S - (1) Taaddüd-ü zevcat ve esir ve köle gibi bâzi mesâilî, bâzi ecnebiler serrişte ederek, medeniyet nokta-i nazârında şeriatı bâzi evham ve şübehâtı irad ediyorlar.

C - Şimdilik mücmelen bir kaide söyleyeceğim. Tafsilini müstakil bir risale ile beyân etmek fikrindeyim.

İşte İslâmiyet'in ahkâmı iki kısımdır :

Birisi : Şeriat ona müessistir. Bu ise hüsn-ü hakikî ve hayr-ı mahzûr.

İkinci : Şeriat muaddildir. Yâni, gayet vahşi ve gaddâr bir suretten çıkarıp, ehven-üş şer ve muaddele ve tabiat-ı beşere tabiki mümkün ve tamamen hüsn-ü hakikiye geçebilmek için zaman ve zeminden alınmış bir surete ifrâğ etmiştir. Çünkü birden tabiat-ı beşerde umumen hüküm-ferma olan bir emri birden ref etmek, bir tabiat-ı beşeri birden kalbetmek iktiza eder. Binaenaleyh, şeriat vâzı-ı esâret değildir, belki en vahşi suretten böyle tamamen hürriyete yol açacak ve geçebilecek surete indirmiştir, tâdil etmiştir.

(1) Bir Arnavut tarafından vuku' bulan sualdir.

5-İnkilâbdan önce senec evvel hükümeti nihayet derecede mütevil oldu. Ta-
sun hâlede hükümette hücum eden tara-
biere dahi itiraz ederdir. Hatta
be sultân-ı osmanîyi itiraz ile senec
be ederdir. Hatta der idin: mütevil. Bâ-
hu dir Abdulhamid mütevil değildir ki;
onki diğini geysetsin, milletin sa-
mü edeliriz yol versin. Veyahud hata a eh-
ve bir ihtihad ile olubür. Bir say-
iz mukbul özü kendine bulsun. Yâ
ha

5-İnkilâbdan önce senec evvel hükümeti nihayet derecede mütevil oldu. Ta-
sun hâlede hükümette hücum eden tara-
biere dahi itiraz ederdir. Hatta
be sultân-ı osmanîyi itiraz ile senec
be ederdir. Hatta der idin: mütevil. Bâ-
hu dir Abdulhamid mütevil değildir ki;
onki diğini geysetsin, milletin sa-
mü edeliriz yol versin. Veyahud hata a eh-
ve bir ihtihad ile olubür. Bir say-
iz mukbul özü kendine bulsun. Yâ
ha

şahid hata ise ihtihad ile on-
ların nehmînin elinde mahbus gibi.
dir Senec birden bütün kabilete iti-
ra ti ona utın. Neden hem itirazla rast
ge hem hücum ederdir. Hemde başın son-
ra hem kurtul müdafâ ederdir? il edi-
yo (ara) C-İnkilâbdan 16 senec evvel (Mecavüz
et din) ailelerinde beni hakka ir-
ne yad edeb bir zıfâ rast geldim, ürriye-
ti şıyasetteki muktesid meşki bena
gâterdi. Hen o vakitde meşur
Kamalî'nin ruşayîyle ayarlıdır.
K. Kimi Cenab-u Hakkin insel etdiği hükümetle hükümet
30.2
* Taşkil edince?

Biçäre bilmezdi ki: من لم يصدق bimânâ

* من لم يصدق dir. Acaba sâbık istibdadı, hür-

* Kimi Cenab-u Hakkin insel etdiği hükümetle hükümet
30.2
* Taşkil edince?

riyet zanneden ve kanun-u esâsiye itiraz eden adamlara nasıl itiraz etmiyeceğim? Çendan, onlar hükümete itiraz ederlerdi. Lâkin onlar, istibdadın daha dehşetlisini istediler. Bunun için onları reddederdim. İşte şimdi ehl-i hürriyeti tadelil eden şu kısım dandır.

İkinci kısım olan ehl-i tefriti gördüm. Dini bilmiyorlar, Ehl-i İslâma insafsızca itiraz ediyorlar, taassubu delil gösteriyorlardı. İşte şimdi Osmanlıktan tecerrüd edip, tam tamına Avrupa'ya temessül etmek fikrinde bulunanlar şu kısım dandır.

Eyyühel avâm! Şimdi Allah'a ismarladık. Siz durunuz, havas ile konuşulacak bir davam var. Hükümet ve eşraf ve İttihad-Terakkî'ye (mason olmayan kısmına) karşı bir mühim mes'elem var.

Ey tabaka-i havass! Biz avâm ve ehl-i medrese, sizden hakkımızı isteriz.

S - Ne istersin?

C - Sözüünüzü fiiliniz tasdik etmek, başkasının kusurunu kendinize özü göstermemek, işi birbirine atmamak, üzerinize vâcib olan hizmet

5-İnkilâbdan önce senec evvel hükümeti nihayet derecede mütevil oldu. Ta-
sun hâlede hükümette hücum eden tara-
biere dahi itiraz ederdir. Hatta
be sultân-ı osmanîyi itiraz ile senec
be ederdir. Hatta der idin: mütevil. Bâ-
hu dir Abdulhamid mütevil değildir ki;
onki diğini geysetsin, milletin sa-
mü edeliriz yol versin. Veyahud hata a eh-
ve bir ihtihad ile olubür. Bir say-
iz mukbul özü kendine bulsun. Yâ
ha

Hem de, dörde kadar taaddü-ü zevcat tabiata, akla, hikmete muvafık olmakla beraber; şeriat bir taneden dörde çıkarmamış, belki sekiz-dokuzdan dörde indirmiştir. Bâhusus taaddüde öyle şeriat koymuştur ki; ona müraat etmekle hiçbir mazarrata müeddî olmaz. Bâzi noktada şer olsa da ehven-üş şerdir. Ehven-üş şer ise bir adâlet-i izafiyedir. Heyhât! Âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz.

Maatteessüf su-i tesadüf ile hükümete itiraz edenlerden ehl-i ifrat ve ehl-i tefrite rast geldim. Ehl-i ifratın bir kısmı, Arabdan sonra İslâmiyetin kıvâmı olan Etrâki tadelil ediyorlardı. Hattâ bir kısmı o derece tecavüz etti ki, ehl-i kanunu tekfir ederdi. Otuz senec evvel olan kanun-u esâsiyi ve hürriyetin ilânını tekfiri delil gösterirdi,

* ومن لم يصدق بما آتاه الله ilâ ahir hüccet ederdi.

Biçäre bilmezdi ki: من لم يصدق bimânâ

* من لم يصدق dir. Acaba sâbık istibdadı, hür-

* Kimi Cenab-u Hakkin insel etdiği hükümetle hükümet
30.2
* Taşkil edince?

riyet zanneden ve kanun-u esâsiye itiraz eden adamlara nasıl itiraz etmiyeceğim? Çendan, onlar hükümete itiraz ederlerdi. Lâkin onlar, istibdadın daha dehşetlisini istediler. Bunun için onları reddederdim. İşte şimdi ehl-i hürriyeti tadelil eden şu kısım dandır.

İkinci kısım olan ehl-i tefriti gördüm. Dini bilmiyorlar, Ehl-i İslâma insafsızca itiraz ediyorlar, taassubu delil gösteriyorlardı. İşte şimdi Osmanlıktan tecerrüd edip, tam tamına Avrupa'ya temessül etmek fikrinde bulunanlar şu kısım dandır.

Eyyühel avâm! Şimdi Allah'a ismarladık. Siz durunuz, havas ile konuşulacak bir davam var. Hükümet ve eşraf ve İttihad-Terakkî'ye (mason olmayan kısmına) karşı bir mühim mes'elem var.

Ey tabaka-i havass! Biz avâm ve ehl-i medrese, sizden hakkımızı isteriz.

S - Ne istersin?

C - Sözüünüzü fiiliniz tasdik etmek, başkasının kusurunu kendinize özü göstermemek, işi birbirine atmamak, üzerinize vâcib olan hizmet

timizde tekâsül etmek, vasıtanızla zâyi olan mâfâtı telâfi etmek, ahvâlimizi dinlemek, hâcâtımızla istişâre etmek, bir parça keyfinizi terk etmek ve keyfimizi sormak istiyoruz!

Elhâsıl : Vilâyât-ı Şarkıye ve ulemasının istikbâlini te'min etmek istiyoruz. İttihad ve Terakki mânâsındaki hissemizi isteriz. Üzerinize hafif, yanımızda çok azım bir şey isteriz.

S – Maksadını mübhem bırakma, ne istersin?

C – Câmî-ül-Ezher'in kızkardeşi olan, Medresetüzzehra nâmıyla dâr-ül-fünunu mutazammın pek âli bir medresenin Kürdistan'ın merkezi hükmünde olan Bitlis'te ve iki refikasıyla Bitlis'in iki cenahı olan Van ve Diyarbekir'de tesisini isteriz. Emin olunuz biz Kürdler başkalarına benzemiyoruz. Yakinen biliyoruz ki, içtimâî hayatımız Türklerin hayat ve saadetinden neş'et eder.

S – Nasıl? Ne gibi? Ne için?

C – Ona bazı şerait ve vâridat ve semerat vardır.

S – Şerâiti nedir?

C – Sekizdir.

Birincisi : Medrese nâm me'lûf ve me'nus ve câzibedar ve şevk-engiz itibarı olduğu halde büyük bir hakikati tazammun ettiğiinden, râğabati uyandıran o mübarek "medrese" isimiyile tesmiye.

İkincisi : Fünun-u cedideyi, ulûm-u medaris ile mezc ve derc; ve lisan-ı Arabî vâcib, Kürdî câiz, Türki lâzım kılmak.

S – Şu mezcede ne hikmet var ki, o kadar tarafdarsın; dâima söylüyorsun?

C – Dört kıyas-ı fâsîd (1) ile hâsıl olan safsatanın zulmünden muhakeme-i zihniyeyi halâs etmek, meleke-i feylesofanenin taklid-i tufeylâneye ettiği mugalâtayı izale etmek...

S – Ne gibi?

(1) İşte o kıyaslar, mânevîyatı maddiyata kıyas edip Avrupa sözünü onda dahi hüccet tutmak. Hem de bazı fünununda meşhur olanların, başkasında da sözünü hüccet tutmak. Hem de bazı fünun-u cedideyi bilmeyen ulemanın sözünü ulûm-u dînyede dahi kabûl etmek. Hem de fünun-u cedide mahareti için gurura gelip, dinde de nefsine itimad etmek. Hem de, selefi halefe, mâziyi hâle kıyas edip haksız itirazda bulunmak gibi fâsîd kıyaslardır.

C – *Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Akılın nuru, fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyle hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit; birincisinde taassub, ikincisinde hile, şüpheli tevellüd eder.*

Üçüncü şart : Zülçenaheyn ve Kürdlerin ve Türklerin mütemedi olan Ekrad ulemasından veya istinâs etmek için lisan-ı mahallîye âşina olanları müderris olarak intihab etmektir.

Dördüncüsü : Ekradın istidadları ile istişâre etmek, onların sabavet ve besatetlerini nazara almaktır. Zira çok libas var; bir kamete güzel, başkasına çirkin gelir. Çocukların talimi; ya cebir ile, ya hevesatlarını okşamak ile olur.

Beşinci şart : Taksim-ül-a'mâl kaidesini bitamamiha tatbik etmek. tâ şubeler birbirine medhal ve mahreç olmakla beraber, her bir şubeden mütehasıs çıkabilsin.

Altıncı şart : Bir mahreç bulmak ve müdâvimlerin tefeyyüzünü te'min etmek; hem de mekâtib-i âliye-yi resmîyeye müsavi tut-

mak ve imtihanları, onların imtihanları gibi müntic kılmak, akim bırakmamaktır.

Yedinci şart : Dâr-ul-muallimini muvakkâten şu dâr-ül-fünun dairesinde merkez kılmak, mezc etmektir. Tâ ki, intizam ve tefeyyüz ondan buna geçsin ve fazilet ve diyânet, bundan ona geçsin; tebdül ile her biri ötekine bir kanat verip zülçenaheyn olsun.

.....*YEDİNCİ ŞART* → AB = 351

S – Vâridatı nedir?

C – Hamiyet ve gayret.

S – Sonra?

C – Şu medrese, çekirdek gibi bilkuveve bir şecere-i tûbâyı tazammun eyliyor. Eğer hamiyet ve gayretle yeşillense, tabiatıyla madde-i hayatını cezb ile sizin kuru kesenizden istiğna edecektir.

S – Ne cihetle?

C – Çok cihetle.

Birincisi : Evkaf hakkıyla intizama girse, şu havuza tevhid-i medâris tarikıyla bir mühim çeşmeyi akıtacaktır.

İkincisi : Zekâtıdır. Zira biz hem Hanefî,

hem Şâfiyîy. Bir zamandan sonra o Medresetüzzehra İslâmiyete ve insâniyete göstereceği hizmetle, şüphesiz bir kısım zekâtı bil'istikhak kendine münhasır edecekler. Bâhusus, zekâtın zekâtı da olsa kâfidir.

Üçüncüsü : Şu medrese neşrecedeği semerata, tamim edeceği ziya ile, İslâmiyete edeceği hizmetle ukul yanında en âlâ bir mektep olduğu gibi; kulüb yanında en ekmel bir medrese, vicdanlar nazarında en mukaddes bir zaviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öyle de tekke olduğundan; İslâmiyetin iânât-ı milliyesi olan nüzur ve sadakat kısmen ona teveccüh edecektir.

Dördüncüsü : Mezkûr tebdül için dârül-muallimîn ile imtizâc ettiğinden, dârül-muallimînin vâridatı bir derece tevsi' ile muvakkaten ve âriyeten —eğer mümkün ise— verilse, bir zaman sonra istiğna edecek, o âriyeyi iade edecektir...

S — Bunun semerata nedir ki, on belki elli beş senedenberi bağırıyorsunuz?

C — İcmali (1) Kürd ve Türk ulemasının

(1) Şu Medresetüzzehra'ya dair mebâhisi, hürriye-

istikbâlini te'min. Ve maarifi, Kürdistan'a medrese kapısıyla sokmak. Ve meşrutiyetin ve hürriyetin mehasinini göstermek ve ondan istifade ettirmektedir.

S — İzah etsen fenâ olmaz.

C — Birincisi : Medârisin tevhid ve islâhi...
İkincisi : İslâmiyeti, onu paslandıran hikâyat ve İsrailiyat ve taassubât-ı bârîdeden kurtarmak. Evet, İslâmiyetin şe'nî : Metanet, sebat, iltizam-ı hak olan salâbet-i diniyedir. Yoksa cehilden, adem-i muhakemen neş'et eden taassub değildir. Bence taassubun en dehşetlisi, bâzı Avrupa mukallidlerinde ve dinsizlerinde bulunur ki, sathî şüphelerinde muannidane ısrar gösteriyorlar. Bârhan ile temessük eden ulemânın şânı değildir.

Üçüncüsü : Mehâsin-i meşrutiyeti neşir için bir kapı açmaktır. Evet, aşâirde meşrutiyeti incitecek niyet yoktur. Fakat istihsan edilmezse istifade edilmez, o daha zâtin üçüncü senesinde nutuk suretiyle Bitlis'te, Van'da, Diyarbekir'de, daha birçok yerlerde ahalîye ders verdim. Umumen dediler : "Hakkikatır, hem mümkündür." Demek diyebilirim ki, ben bu meselede onların tercümanımım.

rardır. Hasta tiryakı zehir-alûd zannetse elbette isti'mal etmez.

Dördüncüsü : Maarif-i cedideyi medârise sokmak için bir tarik ve ehl-i medresenin nefret etmeyeceği sâf bir menba-i funun açmaktır. Zira mükerreren söylemişim : Fenâ bir tefehhüm, meş'um bir tevehhüm şimdiye kadar sed çekmiştir.

Beşincisi : Yüz def'a söylemişim, yine söyleyeceğim : Ehl-i medrese, ehl-i mekteb, ehl-i tekkenin müsâlâhalarıdır. Tâ, temayül ve tebdül-ü efkâriyle lâakal maksadda ittihad eylesinler. Teessüf ile görüyoruz ki : Onların tebdül-ü efkârı, ittihadı tefrik ettiği gibi; tehdâlüf-ü meşâribi de terakkiyi tevkif etmiştir. Zira her biri : Mesleğine taassub, başkasının mesleğine sathiyetini itibariyle tefrit ve ifrat ederek; biri diğerini taddil, öteki de berikini techil eyliyor.

Elhâsıl : İslâmiyet, hariçte temessül etse; bir menzili mekteb, bir hücreli medrese, bir köşesi zâviye, salonu dahi mecma-ül-küll. biri diğerinin noksanını tekmiil için bir meclis-i şûra olarak, bir kasr-ı meşid-i nuranî timsalinde arz-ı didar edecektir. Âyine ken-

dince güneşi temsil ettiği gibi, şu Medresetüzzehra dahi o kasr-ı İlahîyi hâricen temsil edecektir.

Eyyühel eşrâf! Biz size hizmet ettiğimiz gibi, siz de bize hizmet ediniz. Yoksa... Ey bize vesâyete muhtaç çocuk nazarıyla bakan ehl-i hükümet! Size itâat ettiğimiz gibi, sadetimizi te'min ediniz. Ve illâ... Ey Kürd ve Türk'ün cem'iyyet-i millîye vazifesini bil'istikhak omuzunuza alan eski İttihad ve Terakki! İyî ettiniz mezcettiniz. İyî etseniz iyi.

ve illâ فَسَرُدُوا أَلْمَنَّاكَ إِلَى الْهَلَاكِ (1)

S — Ülemaya pek çok itibar edilir, hattâ...

C — Büyük, hem pek büyük bir insafsızlık!

S — Neden?

(1) İhtar : Ey kendini havass zanneden ehl-i siyaset ve ehl-i hükümet! Yeisi kırmak için avâma ders ve hitab olan şu kitabı senet tutup teselli etmeyiniz. Zira sizin su'î isti'maliniz onların su'î tefehhümünden daha ziyade su'î te'sir eder. Siz bir ders vermek için zamanı tevkil eyledim; dersini dinlemediniz, dehşetli tokadım yediniz.

* Şu ayette İhtilâs & Emnenet'e ehemmiyet verildi.

C — Ademin kabahatını vücuda vermek kadar ahmaklıktır.

S — Ne demek?

C — Bir zâtta ilim, adem-i hilim ile iktiranı cihetiyle, adem-i hilimden neşet eden kabahatı ile ilmi mahkûm etmek ne derece eblehliktir. Öyle de; İslâm'ın kudsiyetini daima telkin eden ve ahkâm-ı dîniyeyi iktidarlarınca tebliğ eden ve şimdi millet-i İslâmiye mâbeyninde en ziyade hürmet ve muhabbet ve merhamete müstehak olan biçâre ülemayı, zamana yakışacak ülemanın adem-i vücudundan neşet eden kabahatı ve günâhı ile mahkûm etmek ve o kabahat ve o günâhı o biçârelere haml etmek, ahmaklık değildir de ya nedir?

Evet vücudlarından zarar gelmemiş; istediğimiz, ülemanın ademinden gelmiştir. Zira zekiler galiben mektebe gittiler. Zenginler, medresenin mâişetine tenezzül etmediler. Medrese de —intizam ve tefeyyüz ve mahreç bulunmadığından— zamana göre ülemayı yetiştiremedi. Sakınınız! Ülemaya buğzetmek büyük bir hatardır. (1)

(1) Ey ehl-i medaris, me'yûs olmayınız! Şimdi ilim

2- Ulemanın, sâkin, defterden okuyan bir yurmuş olmaları.
3- Medreseler, bir mülk için âdemi yetiştirmeye mahkûm mektepler ve daha mesale, meslek-i ilmiye-i hakikiye, fakat mahreçsizdir.

ben ondan usandım, kaçıyorum. Zira uhdesinden gelmediğim çok vazifeyi bana yükletiyor.

S — Neden meşrutî hükûmete ve dinsiz olmayan Jön Türklere mümkün olduğu kadar hüsn-ü zan ediyorsun?

C — Mümkün olduğu derecede sülû-i zan ettiğiniz için, ben hüsn-ü zan ederim. Eğer öyle ise zaten iyi; yoksa tâ öyle olsunlar, yol gösteriyorum.

S — İttihad ve Terakki hakkında re'yin nedir?

C — Kıymetlerini takdir ile beraber, siyasiyyunlardakî şiddete mu'terizim. (1) Lâkin onların iktisadî ve maarifî olan —bâhusus şarkî vilâyetlerdeki— şubelerini bir derece istihsan ve tebrik ederim.

(1) Adâletin tevziinde adâlet olmazsa zulüm görünür. Bir hatır için bir hatır kırılmaz. Şiddet ayrı, hamiyet ayrıdır. Bir hod-pesend hakkı iltizam etse, çokları haksızlığa sevk eder, belki mecbur eder.

1- İhtiyaz ederim

S — Niyeti hâlis olanlar azdır. Senin niyetin hâlis olsa muvaffak olacaksın, niyeti ne bak?

C — Lillâhîl hamd ve lâ fahr.. (2) İhlâs-ı niyeti ihlâl eden ve anasır-ı garaz olan neseb ve nesil ve tama' ve havf beni bilmiyorlar. Ben de onları tanımıyorum veya tanımak istemiyorum. Zira meşhur bir nesebim yok ki, mâzisini muhafazaya çalışayım... Ben ebulâşey olduğumdan bir neslim de yoktur ki, istikbâlini te'min edeyim... Öyle bir cünunum var ki, Divan-ı Harb dehşet ve tahvifiyle tedavisine muktedir olamadı... Öyle bir cehaletim var ki, beni ümmî edip, dinar ve dirhemim nakşını okuyamıyorum...

Kaldı, ticaret-i uhrevî. Öyle bir ahd emtim ki, re's-ul-mâli de kaybetsem mesleğimden dönmeyeceğim. Şimdi hasâret ediyorum, çok günaha düşüyorum.

Bir şey kaldı: O da şöhret-i kâzibedir. İşte

ve fen hâkimdir. Her ne'vîyle teâlî edecek. En âlâsı en âli tabakaya çıkacak.

(2) Şeyhin kerâmeti şeyhten rivâyet; lâkin tahdis-i ni'met dahi bir şükürdür.

3- Allah için ölünür, kendiniz için değil!
4- Sabredin, âdemi ve günahkârı yapar!

S — Zindan-ı atalete düştüğümüzün sebebi nedir?

C — Hayat bir faaliyet ve harekettir. Şevk ise matiyesidir. İşte himmetiniz şevke binip mübareze-i hayat meydanına çıktığı vakit, en evvel düşman-ı şedit olan yeis rast gelir. Kuvve-i mâneviyesini kırar. Siz o düşmana karşı

لَا تَقْصُوا كَالْجَنِّينِ إِسْتِمْلَ عِدْنِيز. Sonra mü-

zahamsiz olan hakkın hizmetinin yerini zabt eden meylütfesvuk istibdadı hücumu başlar. Himmetin başına vurur, atından düşürtür.

Siz ^{هَيْبَتِ} ^{وَاللَّهِ} hakikatını o düşmana gönderi-

niz. Sonra da ille-i müteselsiledeki terettübü atlamakla müşevves eden aculiyet çıkar, himmetin

ayağını kaydırır. Siz ^{وَأَصْبِرُوا وَاصْبِرُوا} ^{وَأَصْبِرُوا}

yu siper ediniz. Sonra da, medeni-i bittab' olduğundan ebnâ-yı cinsinin hukukunu muhafa-

Sabırsızlık

4-4 İnsanların en hayısları onlara ensek faydası olanlardır (Nur 12) 4- Tevakkül edenler, gönlü Allah'a tevakkül etmişlerdir (Bakara 165) 5-1 Adayete erdiler, sonra devletlefe olan kişi, ulca 96 sarı vermez.

zaya ve hakkını onlar içinde aramağa mükel-
lef olan insanın âmâlini dağitan fikr-i inifradi
ve tasavvur-u şahsî karşı çıkar. Siz de,

38 خَيْرَ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ olan mücahid-i âli-him-

meti mübarezesine çıkarınız. Sonra başkasının
tekâsülünden görenek fırsat bulup, hücum edip

belini kırar. Siz de, عَلَى اللَّهِ لِأَعْيُنِهِمْ فَسَلِّتُوا كَمَا التَّوَكُّونَ

olan hısn-ı hasnî, himmete melce' ediniz. Sonra
da acz ve nefsin itimadsızlığından neş'et eden
tefvîz ve işi birbirine bırakmak olan düşman-
ı gaddar geliyor. Himmetin elini tutup oturturur.

51-105 Siz de, لَا تَضُرُّكُمْ مِنْ ضَلَّ أَنْهَذَا كَيْدَيْتُمْ olan hakikat-i

şâhikayı üzerine çıkarınız. Tâ o düşmanın eli
o himmetin dâmenine yetişmesin. Sonra Allah'-
ın vazifesine müdahale etmek olan dinsiz düş-
man gelir; himmetin yüzünü tokatlar, gözünü
kör eder.

11-112 Siz de, اسْتَفْهَمُوا كَمَا أَمَرْتُمْ وَلَا تَسْتَمِرُّوا عَلَى سَيْدِكُمْ

(11-112) 4- Enredilâğın gibi destelağırlı gâf
4-4 Evdine enredir, sarıyete, çirne

2-13 BİR İSLEM ANLAR 3-11 NURETTİN NURETTİN
2-13 BİR İSLEM ANLAR
4-4 Evdine enredir, sarıyete, çirne

olan kâr-âşına ve vazifesine olan hakikati gön-
deriniz. Tâ onun haddini bildürsin. Sonra umum
meşakkatın anası ve umum rezaletin yuvası olan
meylürrahat geliyor. Himmeti kayd eder, zin-

dan-i sefaletle atar. Siz de: كَيْسَ لِلْإِنْسَانِ الْإِمَامَ سَعَى

olan mücahid-i âlicenabı o cellâd-i sehbara gön-
deriniz. Evet size meşakkatta büyük rahat var.
Zira fitratî müteheyyci olan insanın rahattı, yal-
nız sa'y ve cidaldedir.

إِنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ لِرَبِّهَا رَاحَةً إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفْرٌ

(1) رَاحَتُهُ فِي التَّوَكُّلِ وَالْجَمَالِ

Seyahatımda beni tanıyanıyanlar kıyafe-
time bakıp, beni tâcir zannedip derlerdi ki :

— Sen tâcir misin?

C — Evet tâcirim, hem de kimyagerim.

(1) Şimdi anıyorum ki, ne dediğimi anlamıyordunuz. Sonra, Zira ben siz oluyorum, anlamıyorum. Şunun büyük kardeşi olan "Ülema Reçetesi" daha mübhem konuşuyor. Demek beraber gezmekliğim lâzım. İşte ben de hayalimi terfik ettim.

Münâzarat F. 7

1- Ağulmıyanı işle verem

98

S — Nasıl?

C — İki madde var, mezcettiriyorum : Bir
tiryak-ı şâfi, bir elektrik-i muzî tevellüd
eder.

S — Nerede bulunur?

C — Medeniyet ve fazilet çarşısında; cep-
hesinde insan yazılan ve iki ayak üstünde,
olan sandık içinde ki, üstüne kalb yazılan
siyah veya parlanta gibi parlak olan bir kut-
tudadır.

S — İsimleri nedir?

C — İman, Muhabbet, Sadakat, Hamiyyet.

14-101 Ceride-i Seyyare, Ebu İseyy, İbnüzzaman, Ebu'l-acâib, İbn-ü amm'il-garaib, Said El-Kürdî En-Nursî, Bedüzzaman

Aziz Kardeşlerim,

3-104-7 Mahrem Sırr-ı İTÂ'ATİNA 'da cifirle istihracım,
aynen Münâzarat Risalesi'nde "Bir nur çıkacak
ve göreceğiz" diye gaybî müjdeler gibi, ilhamî
ve hak bir hakikati, fikrimle olan tatbikatım-
da bir kusur vardı. O kusur, beni düşündü-
rüyordu. Münâzarat ve Sünuhat gibi risaleler-
deki müjde-i nuriye ise, Risale-i Nur tam hall-
etti. Geniş daire-i siyasiye yerine, yüksek bir
daire-i nuriye ile o kusuru izale ettiği gibi,

İTÂ'ATİNA sırr-ı mahreminde, oniki onüç sene

sonra "İslâmiyet'e darbe vuranların başlarında
öyle müdhîş bir patlayış olacak ki, kıyamete ka-
dar unutulmayacak" meâlindeki istihrac-ı cif-
ri çok geniş bir dairede olduğu halde, nur
müjdesi sırrımın aksine olarak dar bir dai-
rede ve hususî bir hükümete tatbik etmek
suretiyle, fikrim o geniş daireyi ihata ede-
miyerek o hakikatın suretini değiştirmiş.
Halbuki o istihracın gösterdiği aynı tarih-
te, o rejimin müessisi ve başı dünyadan göç-
tü, darbesini yedi. Ve aynı senede, perde al-
tında bilinmeyen ve küre-i arzın ekserini ve
nev'i beşerin kısm-ı âzamını istibdadı altına
alan bir müdhîş cereyanın düğümü ve

düğmesi ve mânen binler başından bir başı ve en müdhişi olan o göçüp giden adam, tokat yediği aynı zamanda, daha sene tamam olmadan, o müdhiş cereyanın bütün başları ve taraftarları öyle semavi müdhiş tokatlarla ve şiddetli fırtınalı musibetlere tutulmaya başladılar; kıyamete kadar azabını çekecekler ve çekiyorlar. Ve edyân-ı semâviyye ve İslâmiyet'e ettikleri cinayetlerin cezasını, çok geniş bir dairede gördüler ve görüyorlar. Mimsiz medeniyetin pislîği ile dünyayı mülevves ettikleri için, aynı istihracın gösterdiği tarihte, o mimsiz medeniyetin başına da öyle bir semavi tokat indi ki, en kanlı vahşetten daha aşağı indirdi.

Elhâsül: Sırr-ı **إِنَّا عَاطِينَ** da çok geniş bir daire, dar bir dairede tatbik edilmiş. Nur müjdesi ise, dar ve manevî fakat yüksek bir daireyi geniş ve maddî bir daire suretinde tasvir edilmişti. Cenab-ı Hakk'a yüzbin şükür ediyorum ki; bu iki kusurumu, kuvvetli bir ihtar-ı mânevî ile islah etti.

سِرِّهَا مَازْهَارٌ عَيْدٌ لِلَّهِ سَيِّدِ الْوَسَائِلِ حَسَنَاتٍ sırrına mazhar eyledi.

أَمْرٌ لِلَّهِ بِرَدِّ زَارِ الْكَلْبَاتِ

inleri görmüş gibi onlarla konuşup başlarına vuruyor.

Sâniyen: O matbu eserin yüzbeşinci sahifeden tâ yüzdokuzaya kadar parçaya dikkatle baktım. O zamanda aşâire ders verdiğim o sualler ve cevaplar vaktinde mühim bir velle içlerinde bulunuyormuş. Benim de haberim yok. O makamda şiddetli itiraz etti. Dedi:

“— Sen ifrat ediyorsun, hayâli hakikat görüyorsun, bizi de tahkir ediyorsun. Âhırzamandır. Gittikçe daha fenalaşacak.” O vakit, ona karşı matbu kitapta böyle cevap vermiş:

Herkes dünyâ terakki dünyası olsun yalnız bizim için mi tedenni dünyasıdır? Öyle mi? İşte ben de sizinle konuşmayacağım şu tarafa dönüyorum; müstakbeldeki insanlarla konuşacağım.

Ey yüzen tâ üçyüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş, sâkitane benim sözümü dinleyen ve bir nazar-ı hafiyiyi gaybî ile beni temaşa eden (Said, Hamza, Ömer, Osman, Yusuf, Ahmed v.s.) size hitan ediyorum.

Azıc Kardeşlerim!

Eski Said'in matbu eski eserlerinden birisi elim'e geçti. Merak ve dikkatle baktım. Bu gelen fıkra kalbe geldi. Münâsipse Mek-tubat âhîrinde yazılsın.

Evvelâ: Hürriyetin üçüncü senesinde aşâirler arasında meşrutiyet-i meşruay-ı aşâire tam bildirmek ve kabûl ettirmek için **Ertuş** aşâiri içinde hususan **Küdan** ve **Mamhuran**'a verdiği ders ve bin üçyüz yirmidokuzda **Matbaa-i Ebuuzziya**'da tab'edilen kırkbir sene evvel tab' edilmiş fakat maatteessüf yirmi-otuz seneden beri arıyordum, bulamamıştım. Bu def'a birisi bir nüsha bulup bana göndermiş. Ben de Eski Said kafasını alıp ve Yeni Said'in sünuhatıyla dikkatle mütalâa ettim. Anladım ki Eski Said acib bir hiss-i kablevuku ile otuz-kırk sene sonra şimdi vukua gelen vukuat-ı maddiye ve mânevîyeyi hissetmiş. Ve bedevî Ekrad aşâiri perdesi arkasında, bu zamanın medenî perdesini kendilerine maske yapan ve vatanperverlik perdesi altında dinsiz ve hakikî bedevî ve hakikî mürtecî; yâni, bu milleti, İslâmiyet'ten evvelki âdetlerine sevk eden hâ-

Tarih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgraf ile sizin ile konuşuyorum. Ne yapayım acele ettim, kışta geldim. Siz inşaallah cennet-âsâ bir baharda gelirsiniz. Şimdi ekilen nur tohumları zemininizde çiçek açacaklar. Sizden şunu rica ederim ki, mâzi küt'asına geçmek için geldiğiniz vakit mezarıma uğrayınız. O çiçeklerin birkaç tanesini mezar taşı denilen, kemiklerimi misafir eden toprağın kapıcısının başına takınız. (Yâni ihtiyar risalesinin onüçüncü ricasında beyan ettiği gibi, **Medreset-üz-Zehra**'nın mekteb-i iptidâisi ve Van'ın yekpare taşı olan kal'asının altında bulunan Horhor medresemin vefat etmesi ve Anadolu'da bütün medreselerin kapatılması ile vefat etmelerine işaret ederek ummunun bir mezar-ı ekberi hükmünde olmasına bir alâmet olarak o azametli mezara azametli Van kal'ası mezar taşı olmuş. Ey yüz sene sonra gelenler! Şu kal'anın başında bir medrese-i nuriye çiçeğini yapınız.

Cismen dirilmemiş, fakat rühen bâki ve geniş bir hey'ette yaşayan **Medreset-üz-Zehra**'yı cismanî bir surette bina ediniz) de-

mektir. Zaten Eski Said ekser hayatı o medresenin hayâliyle gitmiş ve o matbu risalenin yüz kırkyedinci sahifeden tâ yüzelliyedinci sahifeye kadar Medreset-üz-Zehra'nın te'sisine ve faydalarına dair ehemmiyetli hakikatları yazmış.

Bir fâl-i hayırdır ki yirmibeş senelik deşetli ve medreseleri öldüren istibdadın kırılması ile Maarif Vekili Tefvik, Van'da şark üniversitesi namında Medreset-üz-Zehra'yı inşa etmesine karar vermesi ve ümidin haricinde reis Celâl dahi mühim mes'eleler içinde Tefvik'in fikrine iştirâk etmesi, Eski Said'in kırk sene evvelki sözü ve ricası doğru çıkacağını gösteriyor.

Şimdi kırkbeş sene evvelki cevabının izahında üç hakikat beyan edilecek.

Birincisi: Eski Said bir hiss-i kablelvuku ile iki acip hâdiseyi hissetmiş, fakat rü'ya-yı sâdika gibi tâbire muhtaç imiş. Nasıl bir kırmızı perde ile beyaz veya siyah bir şey'e bakılırsa kırmızı görünür. O da siyaset-i İslâmiye perdesiyle o hakikata bakmış. Hakikatın sureti bir derece şeklini değiştirmiş.

çalışmaktan daha kıymetdar ve mânen daha geniş olması Eski Said'in o rü'ya-yı sâdika gibi olan hiss-i kablelvuku ile o dar daireyi bütün Osmanlı memleketini ihâta edeceğini görmüş. Belki inşaallah, o görüş, yüz sene sonra nurların ektiği tohumların sümbülenmesi ile aynen o geniş daire nur daireni olacak, onun yanlış tâbirini sahih gösterecek.

İkinci Hakikat: Kırk sene evvel Eski Said bu matbu kitaplarında, İşârât-ül-'caz'ın baştaki ifade-i meramında ve sair eserlerinde musırane ve mükerreren talebelerine diyordu ki: Hem maddî, hem mânevî büyük bir zelzele-i içtimâî ve beşerî olacak. Benim dünya terki ile inzıvamı ve mücerret kalmamı gıpta edecekler diyordu. Hattâ hürriyetin birinci senesinde İstanbul'da Câmi-ül-Ezher'in Reis-i Uleması olan Şeyh Bahid hazretleri (R. Aleyh) İstanbul'da Eski Said'e sordu:

مَا أَقُولُ فِي سِحْرِ هَذِهِ الْحُرِّيَّةِ الْعُمَائِيَّةِ وَالْمَدِينَةِ الْأَوْرُوقِيَّةِ

Said cevabı demiş:

إِنَّا الْعُمَائِيَّةُ حَامِلَةٌ بِدَوْلَةِ الْأَوْرُوقِيَّةِ فَتَسْتَلِدُ نَوْمًا مَّا

O hâzır büyük veli dahi o yanlışını görüp o cihette şiddetle itiraz etmiş. İşte o hakikat iki kısımdır:

Birincisi: Bu Osmanlı ülkesinde büyük bir parlak nur çıkacak, hattâ hürriyetten evvel pek çok def'a talebelere teselli vermek için bir nur çıkacak, gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadet te'min edecek diyordu. İşte kırk sene sonra Risale-i Nur o hakikati kör gözlere dahi gösterdi.

İşte Nurun zâhiren, kemiyeten dar cihetine bakmayarak hakikat cihetine keyfiyeten geniş ve fevkalâde menfaatın hissetmesi suretiyle hem de siyaset nazarıyla bütün memleket-i Osmaniyede olacak gibi ifade etmiş. O büyük veli, onun dar daireyi geniş tasavvurundan ona itiraz etmiş. Hem o zât haklı, hem Eski Said bir derece haklıdır. Çünkü Risale-i Nur imanı kurtarması cihetiyle o dar daireni mâdem hayat-ı bâkiye ve ebediyeyi îmanla kurtarıyor. Bir milyon talebesi bir milyar hükümdedir. Yâni bir milyon değil, belki bin insanın hayat-ı ebediyesini te'mine çalışmak, bir milyar insanın hayat-ı fâniye-i dünyeviye ve medeniyetine

وَالْأَوْرُوقِيَّةُ بِحَامِلَةٍ بِالْإِسْلَامِ فَتَسْتَلِدُ نَوْمًا مَّا

Yâni Osmanlı hükümetindeki hürriyete ne diyorsun ve Avrupa hakkında fikrin nedir? O vakit Eski Said demiş: Osmanlı hükümeti Avrupa ile hâmilelidir. Avrupa gibi bir hükümeti doğuracak. Avrupa da İslâmiyet'e hâmilelidir. O da bir İslâm devleti doğuracak, Şeyh Bahid'e söylemiş. O allâme zat demiş: Ben de tasdik ediyorum. Beraberinde gelen hocalara dedi: Ben bununla münazara edip galebe edemem.

Birinci tevellüdümüzle gördük. Bir çeyrek asır Avrupa'dan daha dinden uzak.

İkinci tevellüd de inşaallah yirmi-otuz sene sonra çıkacak. Çok emarelerle hem şarkta hem garpta Avrupa içinde bir İslâm devleti çıkacak.

Üçüncü Hakikat: Hem Eski Said, hem Yeni Said hem maddî hem mânevî büyük bir hâdis Osmanlı memleketinde büyük ve deşetli ve tahribatçı bir zelzele-i beşeriye Osmanlı memleketinde olacak diye hiss-i kablelvuku ile, Eski Said mükerrer ve musır-

rane haber veriyordu. Halbuki o his ile nur mes'alesinin aksi ile gayet geniş daireyi dar görmüş. Zaman onu ikinci harb-i umumi ile tam tasdik ettiği halde onun o çok geniş daireyi Osmanlı memleketinde gördüğünü şöyle tâbir ediyor ki:

İkinci harb-i umumi beşere ettiği tahribat-ı azime gerçik çok genişdir. Fakat hayat-ı dünyeviyeye ve bekasız medeniyete baktığı cihetinde Osmanlı'daki tahribata nisbeten dardır. Osmanlı'daki mânevi zelzele hayat-ı ebediye ve saadet-i bâkiyenin zararına bir tahribat ve bir zelzele-i mâneviye-i İslâmiyye mânen o ikinci harb-i umumiden daha dehşetli olmasından Eski Said'in o sehvini tashih ediyor ve rû'ya-yı sâdikasını tam tâbir ediyor ve o hiss-i kablelvukuunu gözlere gösteriyor. Ve o mu'teriz ehl-i velâyeti zâhîren haklı fakat hakikaten Eski Said'in o hissi daha haklı olduğunu ispatla, o veli zâtın itirazını tam reddediyor.

Said Nursî

HULÛSÎ BEY'İN FIKRALARI

Risale-i Nur mektublarından bu mektubunuzun bendeki tesirlerini hülâsâten arz edeyim :

Sihhat ve âfiyetinizin devamı, şükürümü; bu gibi mesâilin hallini isteyenlerin vücudu, ümidimi; nazarımda ilim sayılacak herşeyi sizden öğrendiğim için, bu vesile ile hakikat sahasındaki malûmatımı; hasbelbeşeriye fütür hâsıl oluyorsa, sevkimi; —hasta bir talebeniz olduğumdan— Kur'an'ın ezahanesinde verdiğiniz bu ilâçlarınızla sıhhatımı; matbaha-i Kur'an'dan intihab buyduğunuz bu gıdalarla bütün hasselerimin kuvvetini; hayatın beş derecesini de tâlim, mevtin itibarı bir keyfiyet olduğunu tefhim; idam-ı ebedinin mutasavver olamayacağına kalbimi takvim buyurduktan sonra, Allah için muhabbetin herhalde bu hayat derecelerinde de devam ederek hayat-ı bâkiyede bâkî meyvesini vereceğini işaret buyurmakla müddet-i hayatımı nihayetsiz arttırmağa sebeb olmuştur.

Risale-i Nur ile ihda buyduğunuz dualar, zaten hergün sevgili Üstadı düşünmeye kâfi gelmektedir. Kur'an'ın nihayetsiz füyuzatından, tükenmez hazinesinden inayet-i

Hak'la edindiğiniz ve tebliğle mezun olduğunuz mânaları, cevherleri göstermekle, bildirmekle de bu biçâre ve müştak talebe ve kardeşinize sonuna kadar ders vermek istediğinizi izhar ediyorsunuz ki, bu suretle de ebeden ve teşekkürle gözümün önünden, hayalimden ayrılmamaklığınız temin edilmiş oluyor.

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِهِ

Muvasalatımın ilk gecesi, pederimin misafirlerine tahsis eylediği odaya devam eden zevata, —mütevekkilen alellah— akşam ile yatışı arasında Risale-i Nur'u okumaya başladım. Sevgili Üstadım, evvelce arzettiğim veçhile, ben artık birşey için yaşadığımı zannediyordum. O da üstadım olan dellal-ı Kur'an'ın vazife-i me'mure-i mâneviyesini ifâda kendilerine pek cüz'î bir yardım ve Kur'an hesabına cüz'î bir hizmetkârlıktan ibarettir.

Orada bulunduğunuz müddette Hazret-i Kur'an'dan, hakikat-ı iman ve İslâm hesabına vâki olacak istihrac ve tecelliyattan mahrum bırakılmamaklığımı hassaten istirham ediyorum. İnşâallah müstecab olan duanızla Allah-u Zülcelâl, Risale-i Nur hizme-

tinde ümid ve arzu ettiğim neticeye vâsıl, merhum ve mağfûr Abdurrahman gibi âhir nefesde iman ve tevfik ve saadet-i bâkiyede iki cihan serveri Nebiyy-i Ekremimiz Muhammedenil-Mustafa Sallallahu Teâlâ Aleyhi Vesellem Efendimize ve siz muhterem üstadımın arkasında ve yakınında komşuluk vermek suretiyle a'mal-i hakikiyeye nâil buyurur.

Evet, İslâmiyet gibi bir âlî tarikatım, acz ve fakrı Allah'a karşı bilmek gibi bir mesrebim, Seyyidil-Mürselin gibi bir rehberim, Kur'an-ı Azîmüşşan gibi bir mürşidim, bir dakikada merteb-i velâyete erişmek gibi ulvî bir netice almak mümkün olan askerlik gibi bir mesleğim var.

Üstadım bana ve dinleyen her zevil-ukule : "Tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamandır. Beş vakit namazını hakıyla eda et, namazın nihayetindeki tesbihleri yap, ittiba-ı sünnet et, yedi kebaire işleme!" dersini vermiştir.

Ben gerek bu derse, gerek Risale-i Nur ile verilen derslere, Kur'an'dan istinbat buyurarak gösterdiği hakikatlara karşı, Allah'

ın tevfiğiyle can ü dilden "beli" dedim, tasdik ettim. Ve bana böylece hakikat dersini veren bu zâta da ömrümde ilk defa olarak üstad dedim, hatâ etmedim, isabet ettim.

6r-21c) Gönül isterdi ki, o muazzam sözlere sönük yazılarımla biraz uzun cevap yazayım. Fakat buna muvaffak olamıyorum. Kabiliyetimin azlığı, istidadımın kısalığı, iktidarımın noksanlığı ile beraber; uhdeme verilmiş olan birkaç maddî vazifelerin tahtı tesirinde dimağım meşgul ve âdeta meşbû' olduğundan, o mübarek cevherlerinize mukabil âdi boncuk bile ibraz edemeyeceğim.

Biliyorsunuz ki, çok ifadelerimde sizi taklid ettiğim birinci sebebi merbutiyet-i hâ-lisanemin, ikincisi kudret-i kalemiyemin kifayetsizliğidir. Fakat mübarek Yirmidördüncü Söz'de misali geçen fakir gibi ben de derim: "Ey sevgili üstadım! Eğer gücüm yetse, elimden gelse bütün o nurlu Sözler ayarında kelimelerden mürekkebe cümlelerle size maruzatta bulunmak isterim. Fakat biliyorsunuz ki yok! Niyetime göre muamele buyurunuz."

Hulâsi

- 5- Fenleri İslamın diğer sūbesi vemesededir. (76)
- 6- Herkes ayınesinin müşahedatına tabidir. (38)
- 7- Büyükta şarhlarla eski Ulemalar ölmez. (77)
- 8- Şeyhin kerameti şeyhten, fakat tahdisi nimet şükordur (9)
- 9- Şöhretin neticesi nedir. (93)
- 40- İttihad-ı İslam nedir? Tarif et. (72)
- 1- Çocuk terbiyesi. (72) 86
- 2- Her şeyin bir rafizi var. Hürriyetin de şüfahadılar. 17- 8
- 3- Çocukların talimi; ya cebir ile ya hevesatlarını okşamakla
- 4- Saadetini yalnız hükümetin cebinde zannettiğinde -12-
- 5- Din nedir? Ne işlere yarıyor? -18-
- 6- Hamiyet aynı iş ayndır -20-
- 7- Dinstaden; Adalet, sadakat + Hamiyet beklenmez -20-
- 8- Namaz kılmayan Türklerin rafizileridirler -21- 74
- 9- ~~Her şeyin rafizi var. Çocuk namazını şüfahadılar -21-~~
- 50- ~~Estide dostluk - düşmanlık din hesabına oluyordu -32-~~
- 1- Bir derd görünürse, devası asandır -34-
- 2- Her kemal bir noksanı karıştırmak, şu alem-i kevn -35-
- 3- Bu milletin nesli aklın dinden gıtsa vüjdanen -45-
- 4- Beşer kelamı haşa Allah cey kelamı deailki mensuh olmasın. 76
- 5- Zekiler galiben mektebe gittiler -92-
- 6- Hob-pesend hakkı iltizam etse, çokları haksızlıca iltizam eder -94-
- 7- Terörist nasıl kendisini feda edebiliyor -59-
- 8-
- 9-
- 60-
- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-
- 6-
- 7-
- 8-
- 9-
- 70-
- 1-
- 2-

MUNAZARAT

- 1 - Bende size aldatabilirim. Mikenye vurun. (11)
- 2 - Ben entera anarşet nezerıyla bakıyerum (12)
- 3 - Hurriyet nasıl olmalıdır. (15)
- 4 - Cerbere (28)
- 5 - İslamiyeti; fakarağa, muteassib bir kısım hacalara tahsis edip 38
- 6 - Bezer dinsiz olamaz (38)
- 7 - Ulema arasındaki ihtilafa ne dersin. (66)
- 8 - Alimler arasındaki ihtilafa ne dersin. (68)
- 9 - Taaddüd-ü evvac (68)
- 10 - Taassüb (75)
- 12 - Zekiler galibin mektebe gittiler, Zecpimler de (78)
- 12 - İla-yı kelimetullah şu zamanda maddeten ferakiye mü. 30
- 13 - Hurriyet imandandır. İmandan getir. (19)
- 14 - Tekebbür küaütük alametidir. niye? (19)
- 15 - Devletimizi parça parça etmekteyiz gözlerinizi açmışlar. (24)
- 16 - Eşitlik nerededir. (25)
- 17 - Kafir kâfir denilirmi. Kere kâr denilirmi. (27)
- 18 - Daire-i ikadi daire-i muamelata karıştırmamak lâzım 28
- 19 - Herkes istediği ve haline münasib gördüğü meyyeyi koparır. (29)
- 20 - Gayrunnosı yenpeunos (31)
- 1 - Memuriyet dilenciliktir. (39)
- 2 - Bir müslüman akıl ve fikirle dalalete düşse fitretten kalben kâfir olur. İslamiyete 46
- 3 - Hakkin hatırı alidir. Hiçbir hatıra feda edilmez. 46
- 4 - En evvel Ruessamız islah olmalı. (65)
- 5 - Şimdiki şeyhlerden ne istersin. (75)
- 6 - Terakkide niye biz geri kaldık. (45)
- 7 - Şeyhler nasıl ittifak edecekler. Birbirini kabul etmiyorlar. 75
- 8 - Şeyhlerin nasıl olmasını istiyorsun. (75)
- 9 - Benim mezhebim muhabete muhabet edavete adavet etmiştir. 71
30. Hakiki şeyhin ölcüsü nedir. (77)
- 1 - Mezheb dahi miraçtan teserüb eder. (80)
- 2 - Vedanın ziyası ulumu diniyedir; Aklın nuru fünun-ü medeniyedir. (72)
- 3 - Arabi vacib, Kürde cüz, Türkçe Lâzım. (85)
- 4 - Taasübün menbaı. (89)
- 35 - İttihad nasıl olmalıdır. (90)